

Bogland

Természet-, és

Környezetvédelmi Bt.

**A Liget-legelő (HUHN21164)
kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület
fenntartási terve**

Debrecen

2021

Készítette

Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság

Együttműködő partner

Bogland Természet-, és Környezetvédelmi Betéti Társaság

Vezető szakmai koordinátor

Lesku Balázs

Vezető természettudományi szakértő

Lesku Balázs

Közreműködő szakértők

Demeter László

Horváth Tibor

Lesku Balázs

Lukács Attila

Ködöböcz Viktor

Szabó Gyula

Tokaji Kitti

Tóth Pál

© Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóság 2021.

Ez a dokumentáció a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény értelmében szerzői jogvédelem alatt áll. A dokumentáció nyilvános, a megfelelő hivatkozások mellett szabadon felhasználható és terjeszthető!

Tartalomjegyzék

1.	A terület azonosító adatai.....	4
1.1.	Név.....	4
1.2.	Azonosító kód.....	4
1.3.	Kiterjedés.....	4
1.4.	A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek.....	4
1.4.1.	Jelölő élőhelyek.....	4
1.4.2.	Jelölő fajok.....	4
1.5.	Érintett települések.....	4
1.6.	Egyéb védettségi kategóriák.....	5
1.7.	Tervezési és egyéb előírások.....	6
1.7.1.	Természetvédelmi kezelési terv.....	6
1.7.2.	Településrendezési eszközök.....	6
1.7.3.	Körzeti erdőtervek.....	6
1.7.4.	Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek.....	6
1.7.5.	Halgazdálkodási tervek.....	6
1.7.6.	Vízgyűjtő-gazdálkodási terv.....	6
1.7.7.	Egyéb tervek.....	7
2.	Veszélyeztető tényezők.....	8
3.	Kezelési feladatok meghatározása.....	16
3.1.	Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése.....	16
3.2.	Kezelési javaslatok.....	17
3.2.1.	Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek – KE).....	17
3.2.2.	Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés.....	40
3.2.3.	Fajvédelmi intézkedések.....	40
3.2.4.	Kutatás, monitorozás.....	41
3.2.5.	Mellékletek.....	42
3.3.	A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében.....	44
3.3.1.	Agrártámogatások.....	44
3.3.2.	Pályázatok.....	47
3.3.3.	Egyéb.....	48

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (kjTT)
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUHN21164
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	2206,81 ha
--------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

A jelölő élőhelyek és fajok felsorolásánál a Natura 2000 terület adatlapjának 2020. évi változatát vettük alapul.

1.4.1. Jelölő élőhelyek

- 6260* - Pannon homoki gyep
- 9110* - Euro-szibériai erdősztyepteptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)
- 6440 - Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei

*: kiemelt jelentőségű jelölő élőhely

1.4.2. Jelölő fajok

- Magyar kököröcsin* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*)
- Magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*)
- Közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)
- Vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- Mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- Molnárgörény (*Mustela eversmanni*)

*: kiemelt jelentőségű jelölő faj

1.5. Érintett települések

Hajdú-Bihar megye: Hajdúhadház, Hajdúsámson

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: Geszteréd

„A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.”

Település	Megye	Érintett terület		A település területének érintettsége (%)
		(ha)	(%)	
Hajdúhadház	Hajdú-Bihar megye	1710,19 ha	77,50 %	19,48 %
Hajdúsámson	Hajdú-Bihar megye	451,59 ha	20,46 %	6,50 %
Geszteréd	Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	45,02 ha	2,04 %	1,34 %
Összesen:		2206,80 ha	100 %	

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

A tervezési terület nem érint madárvédelmi területet.

A tervezési terület az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény alapján az országos ökológiai hálózat magterület övezetének (92,59%), illetve pufferterület övezetének (7,27%) része.

Típus	Kód	Név	Átfedés		Kapcsolódó jogszabály száma
			(ha)	(%)	
országos ökológiai hálózat magterület övezet	MT	-	2043,29 ha	92,59 %	Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény
országos ökológiai hálózat pufferterület övezet	PT	-	160,40 ha	7,27 %	Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

A tervezési területre természetvédelmi kezelési terv nem vonatkozik.

1.7.2. Településrendezési eszközök

Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzat közgyűlésének 13/2010.(IX.17.) önkormányzati rendelete Hajdú-Bihar megye területrendezési tervéről.

Hajdúsámson Város Önkormányzata Képviselő-testületének 2/2012. (II.16.) rendeletével jóváhagyott, - többször módosított - szabályozási terv és HÉSZ - (egységes szerkezetben).

Hajdúhadház Város Önkormányzat Képviselő-testületének 21/2011. (VIII. 18.) önkormányzati rendelettel jóváhagyott Helyi Építésügyi Szabályzata - módosítva

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye közgyűlésének 19/2011. (XII.1.) önkormányzati rendelete Szabolcs-Szatmár-Bereg Megye Területrendezési terve elfogadásáról.

Geszteréd Község Önkormányzat Képviselő-testületének 2/2007. (IV. 11.) rendeletével jóváhagyott Szabályozási terv és helyi építési szabályzat.

1.7.3. Körzeti erdőtervek

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) Ügy száma: 7007/14/2010.

1.7.4. Tájegységi vadgazdálkodási tervek és vadgazdálkodási üzemtervek

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület a Tiszántúli Vadgazdálkodási táj a Hajdúsági Erdőpuszták Vadgazdálkodási tájegységbe, valamint a Nyírségi Vadgazdálkodási tájegységbe tartozik. A tájegység vadgazdálkodására a tájegységi vadgazdálkodási tervekben foglaltak az irányadóak.

Bökönyi Földtulajdonosok Vadásztársasága, Bököny (vadgazdálkodási egység kódszáma: 15-855660-109) Üzemterve érvényes: 2037.február 28. Jóváhagyó határozat száma: SZ-10/83/00451-7/2019.

Hajdúsámsoni Vadásztársaság, Hajdúsámson (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-901150-107) Üzemterve érvényes: 2037. február 28. Jóváhagyó határozat száma: HB-03/FM/00308-2/2019.

Hajdúhadházi Bocskai István Vadásztársaság, Hajdúhadház (vadgazdálkodási egység kódszáma: 09-901270-107) Üzemterve érvényes: 2037. február 28. Jóváhagyó határozat száma: HB-03/FM/00090-1/2019.

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

A területen halgazdálkodási vízterület nem található, ezért halgazdálkodási terv sem vonatkozik rá.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

2-15 Berettyó alegység vízyűjtő-gazdálkodási terve – Elfogadva a Kormány 1155/2016. (III. 31.) Korm. határozatban, közzétéve a 14. számú Hivatalos értesítőben (2016. április 7.)

A HUHN21164 Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület 3 vízfolyás víztest vízyűjtő területét érinti, melyek a következők:

— AEP465 Érpataki-főfolyás felső vízfolyás víztest (2-3 Lónyay-főcsatorna és vízgyűjtője tervezési alegység, Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság)

— AEP701 Kondoros-csatorna alsó vízfolyás víztest (2-17 Hortobágy- Berettyó tervezési alegység, Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság)

— AOC795 Kat-ér vízfolyás víztest (2-15 Berettyó tervezési alegység, Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság)

Az adott terület a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság és a Tiszántúli Vízügyi Igazgatóság működési területének határán helyezkedik el. Bár működési terület szerint Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatósághoz 3 db helyrajzi szám (Geszteréd 0297/2-4) tartozik, vízgyűjtő- gazdálkodás tervezési szempontból a terület több, mint fele az Érpataki-főfolyás felső vízfolyás víztest vízgyűjtő területén helyezkedik el.

1.7.7. Egyéb tervek

Magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis subsp. hungarica*) fajmegőrzési terve. Kiadta: KvVM Természetvédelmi Hivatal, 2006. Jóváhagyta: Dr. Persányi Miklós Környezetvédelmi és Vízügyi Miniszter, 2006.

A tervezési terület érint koncessziós kutatási területeket.

2. Veszélyeztető tényezők

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
N02	Aszály és csapadékmennyiség csökkenés a klímaváltozás következtében	H	90	91I0* Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A területen az elmúlt évtizedek talajvízszint-csökkenése minden erdei élőhelytípusra erős átalakító hatással van. Az erdőalkotó fafajok felújulóképessége, növekedése a kiszáradás következtében erősen gátolt, az idős állományok egészségi állapota romlik, a más termőhelytűrő képességű inváziós fásszárúak versenyhelyzete javul. Az átalakulás az erdő minden szintjét érinti, elsősorban a nedvességkedvelő erdei karakterfajok eltűnésével lehet számolni. Az erdőssztyepp-tölgyesekhez sorolható állományok átalakulása, az őshonos állományok felritkulását követő invázió (akác, kései meggy) emiatt igen gyors és drasztikus lehet, illetve az eddig alkalmazott „hagyományos” módszerek az élőhely erdészeti felújítására nem alkalmasak. A vízhiány gyakran az erdőfelújulás/-felújítás egyik legnagyobb problémája.
				Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp <i>hungarica</i>): az általános klímaváltozás és az ennek hatására a talajvízszint csökkenéssel együtt járó szárazodás várható hatásai a növényfajra nézve is általában negatívak.
				6260* Pannon homoki gyepek: Az aszály és csapadékmennyiség csökkenése az élőhelytípus szárazodását, jellegének kedvezőtlen irányú megváltozását is okozhatja.

			<p>Magyar kökörcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): Száraz időszakban csírázása és a palánták fejlődése egyre bizonytalanabbá válik. Aszályos nyár/ősz, illetve száraz kora tavasz után a virágzó tövek száma visszaesik, és a nem virágzó tövek fejlődése is lassul. Hosszabb távon a jelentős szárazodás a faj visszaszorulásához vezethet.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A gyepes élőhelyek végletes kiszáradása csökkenti a faj élőhelyeinek kiterjedését, a kritikus időszakban csökkenti a táplálékforrásokat.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves jelölő élőhely kiszáradása során átalakul a fajkészlet, a cserjésedés és az inváziós fajok terjedése fokozódik.</p> <p>Vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>): a vízhez, vizes élőhelyekhez kötődő jelölő fajok élőhelyeinek csökkenése fokozódik az általános szárazodással. A szárazodás következtében az unka számára – különösen szaporodása szempontjából – fontos sekély vízborítású területek, gyepek mennyisége, kiterjedése, időbeli tartóssága csökken. A faj ennek következtében visszaszorulóban van, illetve a számára kevésbé alkalmas tartós, mélyebb vízborítású területekre kényszerül.</p>	
I02	Egyéb idegenhonos inváziós fajok (az Unió számára veszélyt jelentő fajokon kívül)	H	80	<p>6260* Pannon homoki gyepek: A tervezési területen lévő homoki gyepeken több özönnövény (főleg fehér akác, kései meggy, nyugati ostorfa, ürömlévelű parlagfű, kanadai betyárkóró, aranyvessző fajok) erősen terjed. Térnyerésükkel az élőhely átalakul/megszűnik, a fenntartó legelést is gyakran gátolják.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökörcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A tervezési területen lévő homoki gyepek kórós vagy fás özönnövényekkel (főleg akác, kései meggy, ostorfa, parlagfű, betyárkóró) történő benövődése részben a legeltetés gátlásával, részben a közvetlen élőhely átalakításával a jelölő fajok élőhelyét szűkíti vagy megsemmisíti. A kökörcsin és az ürge populációi az akác záródó inváziós állományai alatt nem életképesek.</p>

				<p>Molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>): A rejtett életmódú faj esetében is valószínűsíthető, hogy az inváziós fajokkal cserjésedő/erdősödő, vagy magaskóróssal benövődő gyepfoltok élőhelyét szűkítik.</p> <p>Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>) (9110*): Főleg az akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), a kései meggy (<i>Padus serotinus</i>), helyenként a nyugati ostorfa (<i>Celtis occidentalis</i>) tömegesen árasztja el az élőhelyek fennmaradt állományait, teljesen átalakítva azok szerkezetét. Az utóbbi években erőteljesen terjed az amerikai alkörmös (<i>Phytolacca americana</i>) is. Az inváziós fajok leginkább a felritkuló lombkoronájú, szárazabb tölgyesekben érvényesülnek, ahol megfelelő beavatkozás nélkül akácos-kései meggyes, nitrofil aljnövényzetű, leromlott, a jelölő élőhely megsemmisüléséhez vezető állapotok alakulnak ki.</p> <p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): Főleg a folyamatosan terjedő és felújításban is használt akác (<i>Robinia pseudoacacia</i>), illetve kései meggy (<i>Padus serotinus</i>), ostorfa (<i>Celtis occidentalis</i>) és újabban az alkörmös (<i>Phytolacca americana</i>) terjedésével gyorsan és erősen beárnyékolja a nőszirm élőhelyeit képező felnyílt foltokat, ami eleinte a virágzás elmaradásához, hajtásszám csökkenéshez, majd a teljes kipusztuláshoz vezethet.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves gyepeken, réteken az aranyvessző és az egyelőre kis számban jelentkező gyalogakác terjedése esetén a gyep degradációját okozza.</p>
I01	Az Unió számára veszélyt jelentő idegenhonos inváziós fajok	H	80	<p>6260* Pannon homoki gyepek: Az erőteljesen terjedő selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>), bálványfa (<i>Ailanthus altissima</i>) a gyep jellegét, szerkezetét nagymértékben átalakítja, az élőhelyet végletesen degradálja vagy megszünteti.</p> <p>Magyar kökörtin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>); közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A selyemkóró az előzőlött gyep területen mindkét faj élőhelyét súlyosan degradálja vagy megszünteti.</p>

				Molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>): A rejtett életmódú faj esetében is valószínűsíthető, hogy a selyemkóróval benövődő foltok élőhelyét szűkítik.
B17	Erdészeti talajművelési és egyéb talajkezelési gyakorlatok	H	40	<p>91I0*-Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A tarvágást vagy egyéb jelentős záródáscsökkenést okozó erdészeti beavatkozást követő, teljes talajelőkészítéssel végzett felújítás a homoki tölgyeseknél jelentős degradáló hatással van az aljnövényzetre. Az ilyen módon felújított állományok többnyire még korosabb állapotban sem feleltethetők meg a jelenlegi „homoki erdőssztyepp tölgyes” élőhelynek.</p> <p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): A teljes talajelőkészítéssel végzett felújítás elpusztítja a növény állományait, illetve jelentősen degradálja élőhelyeit. Emellett az erdőssztyepp erdők természetes velejárójaként működő tisztások, kiritkult foltok, „záródáshiányok” fennmaradásának (ami a faj élőhelyeit fenntartaná), ezek kíméletes legeltetésének sem kedvez a jelenlegi erdőgazdálkodási gyakorlat.</p>
B09	Tarvágás	H	40	91I0* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>): A tarvágás megszünteti az élőhelyet. A felújított állományok nem vagy csak alacsony valószínűséggel lesznek megfeleltethetők a jelenlegi „homoki tölgyes” élőhelynek a későbbiekben. Utóbbi esetben is kimondottan alacsony természetességű állományok kialakulása várható.
B03	Erdőfelújítás idegenhonos, vagy tájidegen fajokkal vagy azok betelepítése (beleértve az új fajokat és GMO-kat)	H	60	91I0* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>); magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): Az idegenhonos fajokkal történő felújítás a jelölő erdei élőhelyek helyén azok megszűnését okozza. Bár ez a gyakorlat jelenleg már nem jellemző, ugyanúgy számolni kell azzal a negatív hatással, ami abból adódik, hogy az őshonos erdőrészek szomszédságában, illetve azok egymástól elszigetelt állományai között idegenhonos faállományok helyezkednek el. Ez utóbbiak ugyanis egyrészt jellemzően rövidebb vágásfordulóúak, így gyakrabban történik a felújítással együtt járó erőteljes bolygatás; másrészt az idegenhonos állományok jellemzően invázióra hajlamos fajok forrásai.

				6260* Pannon homoki gyepek: Homoki gyepek közelében intenzíven terjedő fajokat (akác, kései meggy) akár főfafajként, akár spontán elegyként tartalmazó erdőrészek felújítása vagy megtartása a gyepek erőteljes degradációját okozza az inváziós fajok terjedésének biztosítása révén.
A09	Intenzív legeltetés vagy túllegeltetés	M	20	<p>6260* Pannon homoki gyepek: Túl erős legeltetés, rendszeres túllegeltetés, kitaposás esetén a homoki gyepek szerkezete átalakul. Kis arányban ez a mozaikosságot növeli, spontán szukcessziós regenerációt indít el, de a jelenlévő inváziós, illetve intenzíven terjedő fajok (főleg selyemkóró, parlagfű, akác) elszaporodása erős degradációt okoz.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A túl intenzív legeltetést a faj nem viseli el, erős legelési nyomás, kopárosodás esetén megritkulása, eltűnése várható.</p> <p>Magyar kökőrcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfajt a túl erős legeltetés, tiprás károsítja, különösen a tavaszi időszakban, virágzáskor. Élőhelyén a gyepek megbontása segítheti a magok kelését, de az inváziós fajok meglepedése esetén a kökőrcsin visszaszorul.</p>
A10	Extenzív legeltetés vagy alullegetetés	M	30	<p>6260* Pannon homoki gyepek: Elősegíti az inváziós fajok terjedését, a cserjésedést, illetve az avarfelhalmozódás, filcesedés révén a gyepek elszegényedését, fajösszetételének megváltozását okozza (pl. fenyérfű, tarackbúza, siska nádtippán eluralkodása).</p> <p>Magyar kökőrcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfaj állományai bizonyos alullegetetett záródó, avarosodó, kórós és cserje- vagy fajokkal benövődő gyepeken csökkennek, majd eltűnhetnek.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): A faj tartósan rövid fűű gyepek élőhelyeken képes megélni, amit a tervezési területre jellemző gyepeken leginkább a megfelelő időszakban folyamatosan végzett legeltetés biztosítja. Legeltetés hiányában, vagy annak nagyobb mértékű visszaesésével a záródó magas fűű állapot, esetleg becserjésedés következtében állománya jelentősen visszaesik, eltűnik az érintett területről.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves réteken az alullegetetés (és a szárazodás) miatt a siska nádtippán és a nád erőteljes térnyerése történik, az élőhely jellege változik, fajkészlete csökken és átalakul.</p>
H01		M	30	6260* Pannon homoki gyepek: A katonai tevékenység során a homoki gyepek károsodhatnak, főleg a gyepterület és a talajfelszín bolygatása miatt. Ez a

	Katonai, félkatonai vagy rendőrségi gyakorlatok és műveletek szárazföldön			<p>szerkezeti és szukcessziós mozaikosságot növeli, spontán regeneráció is jellemző, de a jelenlévő inváziós fajok (főleg selyemkóró, parlagfű, akác) elszaporodása erős degradációt is okoz.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökőrcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>), molnárgörény (<i>Mustella eversmanni</i>): A taposás, bolygatás, zavarás esetlegesen az egyedeket is károsíthatja, de jelentősebb az élőhely bolygatása miatti élőhely átalakulás/megszűnés veszélye.</p> <p>9110* Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>), 6440 – Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: A katonai tevékenység során eddig főleg az aljnövényzet, talaj esetleges bolygatása jelent gondot, ami segíti az inváziós fajok terjedését. A madarak költési időszakában a tevékenység zavaró hatást fejthet ki.</p>
I04	Problémát jelentő őshonos növény-és állatfajok	M	30	<p>Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökőrcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A legeltetés hiányában is terjedő őshonos cserje- és fafajok a jelölő fajok tényleges és potenciális élőhelyeinek csökkenését okozzák.</p> <p>6260* Pannon homoki gyepek. Egyes helyeken hiányzó vagy nem megfelelő legeltetés/kezelés miatt erőteljes a cserjésedés (főleg galagonyával). A siska nádtippán terjedése a szárazodással és nem megfelelő legeltetéssel/kaszálással látványossá vált, a gyeper szerkezetét átalakítja, visszaszorítása nehéz feladat.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves gyepeken, réteken jelentősen előretört siska nádtippán és nád az élőhelyek jellegét és szerkezetét átalakítja, fajkészletüket szegényíti.</p>
L02	Fajösszetétel változás természetes szukcesszió következtében (más, mint a mezőgazdasági vagy erdészeti gyakorlatnak által okozott közvetlen változás)	M	60	<p>Magyar nőszirm (<i>Iris aphylla</i> subsp. <i>hungarica</i>): A növényfaj a félárnyékos vagy nyílt, benapozott, tisztás vagy erdőszegély jellegű területeket kedveli. Tartósabb árnyalás visszaszorulásához vezet. Az ismert állományokban mind az őshonos, mind a tájidegen fásszárúak megfelelő kezelés nélkül spontán terjedés révén képesek árnyékolásukkal visszaszorítani a jelölő növényfajt.</p> <p>6260* Pannon homoki gyepek; közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>), magyar kökőrcsin* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A tervezési terület egyes alullegetett részein számítani kell a homoki gyepterület záródására, elavárosodásra, a nyílt homokgyepi specialista fajok visszaszorulására, egyes</p>

				<p>generalista tömegfajok, gyomok elszaporodására, cserjék (és inváziós fajok) megjelenésére. Itt a homoki gyephez kötődő jelölő fajok egyedszáma visszaesik.</p> <p>6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i>hoz tartozó mocsárrétjei: A tervezési terület üde gyepjein, rétjein jellemző a szárazodás, kezeletlenség, elavarosodás, a fényigényesebb vagy taposáshoz alkalmazkodott specialista fajok visszaszorulása miatt egyes generalista tömegfajok elszaporodása, a nád és a siska nádtíppan erőteljes térnyerése, cserjésedés.</p>
L06	Állat- és növényfajok közötti kölcsönhatások (versengés, ragadozás, élősködés, patogenitás)	L	20	<p>Magyar kökörcsin (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>), illetve élőhelye (6260* Pannon homoki gyep): A természetesen előforduló rágcsálók a töveket, gyökereket megrághatják, a mezei nyúl és őz legelése a bimbókat, virágokat károsíthatja. Nem körültekintően végzett legeltetés esetén a legelő jószág rágása, taposása is károsíthatja a növényeket.</p> <p>Közönséges ürge (<i>Spemophilus citellus</i>): A tervezési területen és annak közelében vadon élő (pl. róka, ragadozó madarak), illetve a legeltetéshez kapcsolódó (pásztorkutyák) állatok tevékenysége kisebb-nagyobb mértékű predációs kockázatot jelent az ürge számára.</p>
N01	Hőmérsékletváltozás (pl. hőmérséklet növekedés és szélsőséges hőmérsékleti értékek) a klímaváltozás következtében	M	100	A hőmérséklet növekedése, az extrém meleg időszakok gyakoribbá válása rövid távon nehezen detektálható és számszerűsíthető hatást okoz, de valószínűleg mind a száraz (91I0* Euro-szibériai erdőssztyepp-tölgyesek tölgyfajokkal (<i>Quercus spp.</i>), 6260* Pannon homoki gyep), mind az üde (6440 Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei) élőhelyekre és fajakra jelentős veszélyt jelent.
Kód	Potenciális veszélyeztető tényező neve	Jelentősége (H: nagy, M: közepes, L: kis jelentőségű)	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?

H01	Katonai, félkatonai vagy rendőrségi gyakorlatok és műveletek szárazföldön	H	50	Várható a katonai tevékenység jelentős fokozódása (harcjárművek, köztük új harckocsik gyakorlatozásának intenzitás növekedése), ennek jellege és mértéke nem ismert. A nehéz harckocsik növekvő jelenléte gyakorlatilag az összes gyeves és vizes területhez kötődő jelölő élőhelyet és fajt érintheti, a komoly mértékű bolygatás miatt jelentős káros hatást is feltételezhetünk (egyelőre nagyfokú bizonytalansággal).
A06	Gyepművelés felhagyása (pl. legeltetés vagy kaszálás megszüntetése)	H	60	6260* Pannon homoki gyepek: A nem legeltetett területek egy részén a fokozódó cserjésedés és inváziós fajok terjedése csökkenti az élőhely „jóságát”, kiterjedését. Legeltetés hiányában a homoki gyep egyes típusai a túlzott avarfelhalmozódás miatt is elszegényednek, biológiai sokféleségük csökken. 6440 - Folyóvölgyek <i>Cnidion dubii</i> hoz tartozó mocsárrétjei: Az üde, nedves réteken az alullegetetés (és a szárazodás) miatt a siska nádtippán és a nád erőteljes térnyerése történik, az élőhely jellege változik, fajkészlete csökken és átalakul. Közönséges ürge (<i>Spermophilus citellus</i>): Legeltetés hiányában az élőhelyek egy részén a záródó magas fűvű állapot, esetleg becserjésedés következtében állománya visszaesik, végső esetben eltűnik az érintett területről. Magyar kökörtő* (<i>Pulsatilla pratensis</i> subsp. <i>hungarica</i>): A jelölő növényfaj elsősorban a homoki legelők viszonyaihoz alkalmazkodott; a mérsékelt legelés – mivel a jószág által kevésbé fogyasztott fajról van szó, ugyanakkor a legeltetés által a konkurens növényfajok biomasszájának fogyasztása, és a szaporodásra alkalmas megnyíló felszínnek segítik terjedését – kedvező fennmaradása szempontjából. A legeltetés tartós visszaesése, megszűnése hosszú távon visszaszorulását okozhatja. A jelölő növényfaj állományai a záródó, avarosodó, kórós és cserje- vagy fajokkal benövődő gyepen csökkennek, majd eltűnhetnek.
F05	Sport, turisztikai és szabadidős infrastruktúra létrehozása vagy fejlesztése (városi vagy rekreációs területeken kívül)	M	40	A közelmúltban felmerült az állami tulajdonú lőtér területén motorsportot szolgáló pálya kiépítésének ötlete. Ehhez hasonló beruházások mind a jelölő élőhelyek, mind a jelölő fajok többségének jelentős károsodását és/vagy állományaik csökkenését okozhatják térfoglalásukkal és egyéb degradáló hatásaikkal.

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Általános célkitűzések:

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölő értékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatóak.

A természetvédelmi célállapot:

A Natura 2000 területen a célállapot, hogy a jelölő, kiemelt közösségi jelentőségű élőhely, a 6260* Pannon homoki gyepek állományai legalább az alapállapot felmérése során tapasztalt nagyságban, karakterüket megőrizve, az azokat fenntartó gazdálkodás keretében fennmaradjanak, olyan állapotban, hogy a közösségi jelentőségű fajok - magyar kökörcsin* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) és közönséges ürge (*Spermophilus citellus*) számára alkalmas élőhelyül szolgáljanak hosszú távon is. Hasonlóan a kiemelkedő természeti értéket képviselő erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*) jelentős állományának megőrzése is a homoki gyepek megfelelő fenntartásával biztosítható.

Az erdők esetében a jelölő, kiemelt közösségi jelentőségű 91I0* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*) élőhely megmaradt állományainak megőrzése (kiterjedési és szerkezeti értelemben is), természetességi állapotuk javítása, illetve ezt a célt is szolgálóan a tájidegen erdők fokozatos átalakítása természetesebb erdőállományokra. A magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) hosszú távú fenntartása is az erdőssztyepp tölgyesek megtartásával és rekonstrukciójával valósulhat meg.

A megjelölt prioritások szerinti célkitűzések megvalósításakor arra kell törekedni, hogy a terület egyéb természetes, természetközeli élőhelyek kiterjedésének, karakterének, egységes táji megjelenésének, természetes biológiai sokféleségének fennmaradása is biztosítható legyen, különös tekintettel az üde gyepes (kiemelten a 6440 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárréteji), egyéb mocsári és lápi élőhelyekre és az ezeken előforduló mocsári teknős (*Emys orbicularis*) és vöröshasú unka (*Bombina bombina*) állományra, valamint a további jelentős értéket képviselő védett fajok igényeire.

A célállapot eléréséhez rendelt célkitűzések:

- A meglévő, jó állapotú nyílt és zárt homokpuszta-gyeppek jelenlegi állapotának fenntartását, valamint a degradált nyílt és zárt homokpuszta-gyeppek helyreállítását célzó legeltetési/kaszálási rendszer kidolgozása és megvalósítása. A fő cél a területen található magyar kökörcsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) és ürge (*Spermophilus citellus*) állomány védelme, ennek érdekében a legeltetés erőssége helyenként fokozandó;
- A gyepet károsítani képes katonai tevékenységek (elsősorban gépjárműves közlekedés /harcászati gyakorlatok stb./, másodsorban lövészetek) térbeli lehatárolása;
- A meglévő szemétlarakatok felszámolása, továbbiak kialakításának megelőzése;
- A megbontott homokfelszínek rehabilitálása;
- Bolygatott, nyílt területek gyomirtó kaszálása, égetése, a felhalmozódott avar rendszeres mozaikos égetéssel vagy őszi kaszálással történő eltávolítása;

- Technikai sportok visszaszorítása, megakadályozása;
- Inváziós, illetve tájidegen fa- és cserjefajok (akác, kései meggy stb.), valamint inváziós lágyszárúak folyamatos visszaszorítása a gyepekről;
- A 91I0*-ba sorolható, 40 évesnél idősebb korú kocsányos tölgy és hazai nyárfajok uralta erdőrészek védelme, területi kiterjedésük arányának növelése érdekében az inváziós, illetve a tájidegen fa- és cserjefajok (akác, kései meggy) uralta tervezett erdőkben lehetőség szerint a fafajcsere támogatása őshonos, a tájra, és élőhelyekre természetesen jellemző fajokra vagy tájidegen faültetvények gyepképzésének elősegítése. A tölgyesekből és egyéb őshonos fafajok uralta állományokból az inváziós, illetve tájidegen fajok folyamatosan eltávolítása, sarj- és újulatképződésük megakadályozása a jelenlegi természetességi szintjük javítása érdekében. Ezt a tevékenységet a magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) által benépesített erdőrészekben sürgősséggel kell végezni;
- Az érintett, legalább karakterében őshonos fafajú (természetes, féltermészetes) erdőfoltokban olyan erdőkezelési módszer bevezetése, mely a folyamatos erdőborítást és az erdőössztyepp aljnövényzet fennmaradását biztosítja (tarvágás, teljes talajelőkészítés és tuskózás mellőzésével), valamint idős (részben odvas) faegyedek és holt faanyag kellő arányú meglétét is biztosítja;
- Száraz termőhelyeken végzett szerkezetátalakító felújítások során lehetőséget kell teremteni a felnyíló, erdőössztyepp jellegű állományrészek kialakulására.
- A terület nagyvadállományának olyan szinten tartása, ami nem akadályozza az egészséges erdődinamikát;
- A jelölő élőhelytípus kocsányos tölgyes védelme érdekében védő kerítések létesítése a nagyvadak károsító hatása ellen.

3.2. Kezelési javaslatok

A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhelyrekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv (a kezelési egységek térbeli elhelyezkedését a 3.2.5. melléklet térképe mutatja be). Az egyes kezelési egységekre nem vonatkoztatható élőhelyrekonstrukciós, fajvédelmi, kutatási és monitorozási javaslatokat a 3.2.2. - 3.2.4. fejezetben tárgyalja a fenntartási terv.

3.2.1. Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek – KE)

A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntes vállalásokat. A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott kezelési javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára, megadják, hogy a jelölő értékek megőrzéséhez milyen kezelési előírás-javaslatok alkalmazása szükséges. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre

az előírásokra csak utalást tesz. A tervekészítés időpontjában jogszabály alapján kötelezően betartandó előírásokon túli, a célokhoz illeszkedő, kívánatos kezelést megfogalmazó előírás-javaslatok iránymutatásként szolgálnak.

A Liget-legelő Natura 2000 területen az előforduló élőhelyek, fontosabb fajok és gazdálkodási módok alapján 11 kezelési egység lehatárolása indokolt, amelyek térképi megjelenítését a 3.2.5 mellékletek fejezet mutatja be. A kezelési egységek lehatárolása a 2019-ben tapasztalt természeti adottságok alapján történt, 1:10.000 alapléptékben. A térképi lehatárolás léptékét figyelembe véve a kezelési egységek határai (különösen nem mesterséges vonalat, pl. szántó, csatorna, határkövető egységek esetén) nem szigorúan véve rögzítettek, hanem 10-20 méteres átmeneti sávban értelmezhetők. A kezelések, beavatkozások gyakorlati tervezésénél emellett figyelembe szükséges venni, hogy a természeti adottságok, élőhelyek spontán változásai miatt a kezelési egységek egymáshoz viszonyított határai megváltozhatnak. A fentiek alapján tehát a kezelési egységek térbeli lehatárolása a fenntartási terv gyakorlati átültetése esetén áttekinthető, iránymutató jellegű információnak tekintendő, aminek pontosítását magán a területen, az adott időszak aktuális állapotának megfelelően kell elvégezni.

3.2.1.1. Művelési ágakra vonatkozó információk, a terület adottságai, az elérendő célállapothoz rendelkezhető általános előírás-javaslatok:

A Liget-legelő Natura 2000 terület élőhelyei 4 főbb csoportba sorolhatóak:

1. Gyeppek (és vizes élőhelyek)

A terület legjellemzőbb és legfontosabb élőhelyei a homoki gyeppek, legelők, amelyek közé mélyebb fekvésben mozaikosan üde rétek, mocsárrétek, magassásos és mocsaras foltok vegyülnek. A kiterjedt homoki gyep jórészt a 6260* Pannon homoki gyeppek megnevezésű kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusba tartozik, amely a terület legfontosabb Natura 2000-es értéke, mind kiterjedése, mind jellemzői, mind a jelentős magyar kökörcsin állománya miatt. Ezekhez a homoki gyeppekhez kötődik még a közönséges ürge és a molnárögörény (és az erdélyi földikutya), míg a vizes élőhelyek a vöröshasú unkának és a mocsári teknősnek nyújtanak élőhelyet. A gyeppek kezelésében a legeltetés szerepe kiemelkedő, míg a szárazodás és az inváziós fajok terjedése a legfőbb veszélyeztetők. A katonai gyakorlótér jelleg katonai létesítményekben, földművekben (sáncok, töltések, dombok, lövészárkok, harckocsiállások, felvonulási utak, bombatölcsérek), illetve ezek maradványaiban is megjelenik. Az üde gyeppek, mocsárrétek állapota a közelmúlt szárazsága miatt érezhetően romlott. A gyeppek túlnyomó része (a katonai használat miatt) kivett művelési ágban szerepel a kataszteri nyilvántartásban, így a művelési ági statisztika élőhelyi szempontból kevésbé informatív. A gyeppek túlnyomó része állami tulajdonban van.

2. Erdők

A Natura 2000 terület kisebb-nagyobb erdőfoltokat, illetve a Savóskúti vagy másképp Savós-Gút elnevezésű összefüggő erdőtömböt is magában foglalja. Az erdők jelentős része tájidegen faállományú, de jelen vannak a jelölő élőhelyet jelentő homoki tölgyesek maradványai is. A szintén jelölő faj magyar nőszirmos állománya erdőkben található. Az erdők nagy része állami tulajdonban van. Jelentős arányt képviselnek a nem üzemtervezett, nem erdő művelési ágban lévő, részben spontán kialakult erdős/fás foltok is, nagy részük faállománya tájidegen, inváziós fajokból áll. Az üzemtervezett erdők jelentős része is kivett művelési ágban van (honvédelmi rendeltetésű).

3. Katonai objektumok, telephelyek, lőtér

A katonai gyakorlótéren belül homoki gyepen és erdőkben kialakított katonai bázisokat, telephelyeket, raktárakat, lőteret is találunk. Ezek részben teljesen művi területek, részben az eredeti élőhelyek maradványait (homoki gyepék ürgeállománnyal együtt, homoki tölgyesek) is tartalmazzák.

4. Szántók, ugarok, parlagok

A tervezési területen belül csekély arányt képviselnek, elsősorban a peremi részeken találhatóak. A szántók nagy részét az utóbbi években felhagyták, az ugarok, parlagok visszagyepesedése jellemző. A szántók, parlagok kataszteri nyilvántartás szerint nagyrészt kivett és gyep művelési ágban vannak.

Vízgazdálkodási javaslatok: A tervezési terület jelenleg kevésbé működő belvízelvezető csatornáit felújítani nem, vagy csak vízvisszatartást hatékonyan megvalósító rendszerrel/műtárggyal javasolt, az élőhelyek természetes vízkészletének megőrzése, a közösségi jelentőségű élőhelyek és fajok vízigényének biztosítása miatt.

Felső - Tisza - vidéki Vízügyi Igazgatóság kiegészítései alapján:

A belvízelvezetésben szerepe lehet a KE-2 kezelési egységben szereplő Bökönyi (VIII/8) mellékágnak, mely a terület vizeit az Érpataki-főfolyásba vezeti.

A Bökönyi (VIII/8) mellékág felszámolását a Felső - Tisza - vidéki Vízügyi Igazgatóság nem javasolja, az Igazgatóság támogatja azt a változatot, amely egy változtatható küszöbszintű vízvisszatartó műtárgy beépítését irányozza elő úgy, hogy az káros belvízi elöntést tavasszal ne okozzon. Ezáltal egy betétpallós elzárással, fenéklépcső létesítésével megvalósítható a medertározás, a vizek helyben tartása.

Vadgazdálkodási javaslatok: A tervezési területen a vadlétszám növelése nem kívánatos. Szórók, etetőhelyek létesítése nem javasolt. Hasonlóan nem támogatott a mesterséges vadtenyésztés, vadnevelés, illetve mesterséges kibocsátással vagy egyéb módon történő vadlétszám növelés. A jelölő élőhelyeken (különösen az erdei élőhelyeken) a vaddisznó esetleges létszámnövekedését meg kell akadályozni.

3.2.1.2. Alegységek és kezelési egységek (KE)

Kezelési egységek

(a) Kezelési egység kódja: KE-1 - Homoki legelő, gyepek

(b) Kezelési egység meghatározása

Homokpusztagyepek, homoki gyepek, legelők, illetve az azokba ágyazott kisebb, jellegtelen, bolygatott, gyomos száraz és üde gyepek ritkás cserjésedő foltok, facsoportok, a jelölő magyar kökörccsin (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) előfordulási helyeivel. A homokpusztagyepek nagy része jelölő élőhelyként kiemelkedő természeti értéket képvisel.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyepek (G1); Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen üde gyepek (OB); Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok (S7); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* magyar kökörccsin* (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*), közönséges ürge (*Spermophilus citellus*), molnárgörény (*Mustela eversmanni*), magyar futrinka (*Carabus hungaricus*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A kezelési egységben a terület nagy részén tartós rövid fűvű homoki gyepi állapotot fenntartó legelőként való használat javasolt (kaszálás csak kiegészítő céllal indokolt). A használat során a jelölő homoki gyepes élőhely természetes változatosságát, megújulóképességét legeléstől kímélt területrészek kialakításával szükséges segíteni. Legeltetési használat során előnyben részesítendő a szarvasmarha és a juh. Kiemelt cél az inváziós növényfajok távoltartása, visszaszorítása. A kezelési egység területén az erdőtelepítés nem javasolható.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

Lövészetről, illetve egyéb katonai tevékenységről a Honvédségtől javasolt informálódni.

b) Javasolt előírások:

- Felülvetés nem megengedett. (GY01)

- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /*Megjegyzés: ez alól a gyep rekonstrukcióját szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és természetvédelmi kezelővel egyeztetett tárcsázás jelenthet kivételt./*
- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Tüzpászták létesítése nem megengedett. (GY15) /*Megjegyzés: ez alól kivételt jelenthet a lőtérrel közvetlenül határos terület, ha a tüzpáasztát nem lehetséges teljes egészében a KE-9 kezelési egység területén megvalósítani és fenntartani. Ez esetben a természetvédelmi kezelővel előzetesen egyeztetni javasolt./*
- Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás. (GY19)
- A gyepek természetvédelmi szempontú égetéséhez engedély csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulása alapján kérhető. (GY24)
- A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése. (GY28)
- A természetes gyepekben az őshonos, méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése. (GY30)
- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. (GY31)
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajtól függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,2-0,4 állategység/ha. (GY40)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- A gyepen legeléskizárt terület kialakítása, ami nem haladja meg a parcella 30%-át. (GY62)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68) /*Megjegyzés: juh legeltetése hagyományos pásztoroló módszerrel javasolt, a nyáj mellett a pásztor folyamatos felügyelete kívánatos. El kell kerülni a gyep egyes részeinek tartós túllegettetését, kitaposását, kiterjedt kopáros foltok kialakulását./*
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69) /*Megjegyzés: kecske legeltetése kizárólag juhnyáj részeként javasolható. A vegyes juh-kecske nyájban legfeljebb 10% kecske arány javasolható./*
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) /*Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám, nyári szállás csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető. Juhnyáj mellett (legfeljebb 10 egyed)*

számár legeltetése elfogadható./

- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el. (GY116)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- A legeléskizárt terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve. (GY122) /Megjegyzés: A legeltetéskizárt terület részeként szükséges kijelölni minden év május 31-ig a magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis subsp. hungarica*) állományainak 30-50 méteres környezetét. Június 1. után a legeltetés ezen a területen akkor folytatható, ha a természetvédelmi kezelő azt javasolja. Magyar kökőrcsin állományok egyes termőhelyein tartósan legeléskizárt terület kijelölése is indokolt lehet./
- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 5 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY134)
- Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A területen található, a korábbi katonai tevékenység révén keletkezett, már nem használt létesítmények, földművek és ezekhez kapcsolódó betonozott elemek, területek (lövészárkok, harcjármű állások, védművek, lövegállások, bombatölcsérek, stb.), illetve hulladékelhelyezés miatt károsodott felszíneken a spontán nem regenerálódott gyepterület helyreállításáról szükséges gondoskodni. Bontást, hulladékeltávolítást, tereprendezést (esetlegesen lőszermentesítést) követően rendszeres gyomirtó kaszálás, irányított legeltetés, esetleg a környező gyepeknek megfelelő fajkészletű (barázdált csenkesz – *Festuca rupicola*, magyar csenkesz – *Festuca vaginata*, veresnadrág csenkesz – *Festuca pseudovina*) gyeptelepítés javasolt. A tevékenységet gyurgyalag (*Merops apiaster*) és parti fecske (*Riparia riparia*) fészkelőhelyéül szolgáló partfalak kíméletével javasolt megvalósítani.

Az inváziós fásszárúak (főleg akác, ostorfa) csoportjainak, erdőszélen és a gyep belső részein is terjedő állományainak, illetve a gyepen terjedő inváziós lágyszárúak (elsősorban selyemkóró) eltávolítása, a gyep helyreállítása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekintendő.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az élőhelyek bolygatásával járó katonai tevékenység korlátozása és a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetés javasolt a honvédségi területhasználó és az illetékes nemzeti park igazgatóság között.

Az illegális homokbányászat, hulladék és szennyvíziszap elhelyezés, valamint a terepi technikai sportok megelőzése érdekében javasolható az őrzési tevékenység fenntartása, a terület külső határain az illegális tevékenységek tiltását jelző táblák elhelyezése.

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének jelentős csökkenésével jár (beépítés, vonalas infrastruktúrális létesítmények kialakítása) nem javasolható.

A magyar kökőrcsin (*Pulsatilla pratensis subsp. hungarica*) rágcsáló fajok általi esetleges károsításának mérséklése céljából javasolható a közeli fás élőhelyek szegélyén vörös vércse (*Falco tinnunculus*), erdei fülesbagoly (*Asio otus*), kuvik (*Athene noctua*) fészkelését, vadászatát elősegítő madárvédelmi eszközök elhelyezése (odú, fészektálca/műfészek, T-fa).

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható. Ez alól kivétel lehet a természetvédelmi vagy állattartási (szárnyékerdő) céllal létesített kis kiterjedésű, őshonos és egyben tájhoz fűző fajjal végzett fásítás, vagy az inváziós fajok által erősen fertőzött foltok rekonstrukciós célú, őshonos és tájhoz fűző fa- vagy cserjefajjal végzett fásítása. Az esetleges fásítás helyszínét és módját a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetni javasolt.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység területén pannon homoki gyepek zárt, sztyeppréti, részben nyílt típusait képviselő száraz gyepek jellemzők, amelyek a katonai gyakorló- és lőtér funkció kialakítása előtti hagyományos területhasználattal (meghatározóan legeltetéses állattartás) alakultak ki. A terület jelenlegi állapotának kialakulásában a katonai tevékenység jelentős szerepet játszott, de a kiterjedt homoki gyepek fennmaradása (beszántások, akáctelegek elkerülése) is ennek köszönhető. A katonai használat a korábbi évtized(ek)ben intenzívebb volt, a komoly földmunkákkal járó katonai földművek kialakítása mellett a harcjárművek közlekedése, gyakorlatozása miatt jelentős volt a bolygatott, kopáros gyepes felszínek aránya is. Ezek a bolygatott gyepek (jórészt a kiterjedt homoki gyep terület pufferező és regenerációt biztosító propagulumforrás hatása, illetve az inváziós fajok akkori kisebb száma miatt) többnyire jól regenerálódnak.

A legeltetés ingadozó kiterjedése és intenzitása helyenként – főként inváziós fajok általi – cserjésedéshez, erdősítéshez, helyenként magaskórós gyomjellegű fajok elszaporodásához, jelenleg helyenként viszont túllegettetett, kitiport foltok kialakulásához vezetett.

A kíméletes, ellenőrzött legeltető gazdálkodás fenntartása alapvetően jól szolgálja a homoki gyepek, a magyar kökercsin és az ürge élőhelyi igényeinek fenntartását, ugyanakkor a jelölő élőhely térbeli sokfélesége, és a legelés okozta eróziós hatás mérséklésére érdemes kisebb – az illetékes nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszíni területek részeken – a legeléstől kímélt és/vagy csak extenzíven legeltetett foltokat fenntartani (elsősorban a meredek, nyitott buckaoldalakon, illetve a fajgazdag homoki sztyepprétek egy részén). Problémát okoz, hogy a bolygatott, csupasz homokfelszínek segíthetik a magyar kökercsin szaporodását, ugyanakkor az inváziós fajok terjedését is nagyban gyorsítják. Legeltetésnél a folyamatosan korábban is jellemző juh fajták, esetleg a szarvasmarha javasoltak. Kecske legeltetése csak kis arányban, juhnyájak részeként javasolt. Alacsonyabb fűhozamú években a legelési nyomás mérséklése indokolt, különösen a magyar kökercsin állományfoltjaiban.

Nagyon fontos az inváziós lágú- és fűszárúakkal szembeni védekezés. Kiemelten fontos gyepeken is az akác, az ostorfa és a kései meggy, valamint az utóbbi években erőteljesen terjedő selyemkóró visszaszorítása. Túllegetett, kopár felszínek kialakulása a selyemkóró terjedését nagyban segítheti.

A térségi szinten és a tervezési területen különösen tapasztalható szárazodás, a talajvízszint csökkenése, illetve az esetleges klímaváltozás a száraz gyepeknél kevésbé látványos változásokat okoz rövidtávon, de az élőhelyek határainak módosulását, összetételük és jellegük megváltozását okozhatja.

(a) Kezelési egység kódja: KE-2 – Üde rétek, mocsarak

(b) Kezelési egység meghatározása

A KE-2 kezelési egységbe a buckák közötti mélyebb fekvésű részeken kialakult, kiterjedt üde vagy vizes élőhelyek, üde gyepes, mocsárréti, magassásos és zsombékos, nádas-gyékényes és egyéb mocsári élőhelyek, illetve ezek nádasodó, és siska nádtippanos formái tartoznak. Állapotuk – a kiszáradás, illetve szukcessziós és degradációs folyamatok révén – az utóbbi években jelentős mértékben változott. A mocsárrétek nagy része kiszáradt, jelentősen nőtt a siska nádtippannal benőtt, leromlott részek aránya, illetve előretört a nád, hasonlóan a magassásos állományokban is. Összességében a kiszáradás jeleit mutató jellegtelen, gyomosodó, siska nádtippanos és másodlagosan benádasodott területrészek aránya jelentősen nőtt. Helyenként jellemző a további gyomosodás és cserjésedés is.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nem tőzegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások (B1a); Harmatkásás, békabuzogányos, pántlikafüves mocsári-vízparti növényzet (B2); Nem zsombékoló magassásrétek (B5); Mocsárrétek (D34); Jellegtelen üde gyepesek (OB)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete (Ac); Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídörös, mételykórós mocsarak (B3); Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek (B4); Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek (OA); Üde és nedves cserjések (P2a); Állóvizek (U9); Óshonos fafajú puhafás, jellegtelen vagy pionír erdők (RB); Óshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6440 Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárréteji, 3150 Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* és *Hydrocharition* növényzettel
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* vöröshasú unka (*Bombina bombina*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* nagy kócsag (*Egretta alba*), vidra (*Lutra lutra*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok

A kezelési egység meghatározó részén érdemi gazdálkodás nem folyik, részlegesen, időszakosan legeltetés előfordulhat. A gyepes, arra alkalmas területek kíméletes kaszálása, illetve elsősorban szarvasmarhával történő legeltetése támogatandó. A mocsaras területek kíméletes, mozaikos, szarvasmarhával történő legeltetése szintén kívánatos.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepes esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Felülvetés nem megengedett. (GY01)
- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /Megjegyzés: ez alól a gyepek rekonstrukcióját

szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és természetvédelmi kezelővel egyeztetett tárcsázás jelenthet kivételt.)

- Kiszántás nem megengedett. (GY13)
- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) */Megjegyzés: kaszálás a zombékos állományok kihagyásával történhet./*
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelést lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfúrása, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajától függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,2-1,0 állategység/ha. (GY41)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- A gyepen legeléskizárt terület kialakítása, ami nem haladja meg a parcella 30%-át. (GY62)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68) */Megjegyzés: a KE-2 kezelési egység területén elsősorban szarvasmarha legeltetése kívánatos és célszerű, juh legeltetése kiegészítésként, arra alkalmas helyeken javasolt./*
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69) */Megjegyzés: kecske legeltetése juhnyáj részeként javasolható, önálló kecskenyáj alkalmazása csak természetvédelmi rekonstrukciós céllal javasolt./*
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) */Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető./*
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108)
- A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak nem helyezhetők el. (GY116)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- A legeléskizárt terület kialakítása a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve. (GY122)
- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 10 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY135)
- Nyílt vízfelületek kialakítása legeltetési állattartás segítségével. (V08)
- November 1. és február 15. között lehet nádaratást folytatni, a mindenkori időjárási és talajviszonyok figyelembe vételével. (V45)

- A nádas minimum 20-30%-át nem szabad learatni. (V50)
- A területen nádgazdálkodás végezhető. (V54)
- Élőhely-rekonstrukció. (V63)
- Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A területen található, a korábbi katonai tevékenység révén keletkezett, már nem használt létesítmények, földművek és ezekhez kapcsolódó betonozott elemek, területek (lövészárkok, harcjármű állások, védművek, lövegállások, bombatölcsérek, stb.), illetve hulladékelhelyezés miatt károsodott felszíneken a spontán nem regenerálódott gyepterület helyreállításáról szükséges gondoskodni. Bontást, hulladékeltávolítást, tereprendezést (esetlegesen lőszermentesítést) követően rendszeres gyomirtó kaszálás, irányított legeltetés javasolt.

A nádasodó vagy siska nádtippal növekvő állományok legeltetése, kaszálása az üde gyepek helyreállítását is szolgálja.

A terület lecsapolását szolgáló hivatott csatornák jórészt nem töltik be funkciójukat, de a vízkészlet megtartása miatt stabil vízviszatarató műtárgyak beépítése vagy a csatornák teljes felszámolása javasolt.

Az inváziós fajok állományainak felszámolása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekinthető, amit a szóban forgó kezelési egységekre vonatkozó javaslatoknál tárgyal a fenntartási terv.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az élőhelyek bolygatásával járó katonai tevékenység korlátozása és a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetés javasolt a honvédségi területhasználó és a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság között.

A terület vízkészletének megőrzése kiemelt fontosságú, a KE-2 egység területén pedig alapvető.

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének jelentős csökkenésével jár (beépítés, vonalas infrastrukturális létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A térségi szinten és a tervezési területen különösen tapasztalható szárazodás, a talajvízszint csökkenése, illetve az esetleges klímaváltozás a kezelési egység területén látványos változásokat okoz rövidtávon is, és az élőhelyek határainak módosulását, összetételük és jellegük megváltozását eredményezi.

A kezelési egység területén található természetes gyeptípusok legeltetéssel illetve kaszálással történő fenntartása a jövőben is megfelelően szolgálná azok fennmaradását, de a kaszálás általában nem jellemző a területen, és az üde részek legeltetése sem jelentős. A kíméletes, évente egyszeri, mozaikos, a jogszabályi előírásnak megfelelő méretű kaszátlan foltokat hagyó, ezáltal kevésbé homogenizáló kaszálás ugyancsak elfogadható lehetőség lenne a jelentős természeti értékű üde gyepek fenntartására.

A szárazodás, illetve a kezelések hiánya miatt a siska nádtippanos és másodlagosan benádasodó állományok további növekedése várható.

(a) Kezelési egység kódja: KE-3 – Bolygatott gyepek, régi lőterek

(b) Kezelési egység meghatározása:

Korábban erősen bolygatott felszínű, földművekkel (nagy méretű, katonai gyakorlótéri/harcokszíró lőtéri létesítmények) jelentősen átalakított, de lövészetre már nem használt gyepes területek.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Jellegtelen üde gyepek (OB); Homoki sztyeprétek (H5b);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nyílt homokpusztagyepek (G1); Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4); Nem őshonos fajú facsoportok, erdősávok és fasorok (S7); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* vöröshasú unka (*Bombina bombina*); közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységben a gyepes állapotot fenntartó legelőként (esetleg kaszálóként) való használat javasolt. El kell kerülni az inváziós (vagy tájidegen) növényfajok terjedését, illetve a jelentős gyomosodást.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Tárcsázás nem megengedett. (GY10) /Megjegyzés: ez alól a gyep rekonstrukcióját szolgáló, szükség esetén egyéb beavatkozással (pl. helyreállító gyepvetés, kaszálás, szárzúzás) kombinált, célzott és a természetvédelmi kezelővel egyeztetett tárcsázás kivételt jelent.)
- Tüzpászták létesítése nem megengedett. (GY15)
- Legeltetéssel és szükség esetén tisztító kaszálással történő hasznosítás. (GY19)
- A gyepek természetvédelmi szempontú égetéséhez engedély csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulása alapján kérhető. (GY24)
- A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése. (GY28)

- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. (GY31)
- Gyepterületen előforduló, 1,5 m-nél magasabb tájidegen faegyedeket vegyszeres kezelését lábon állva szükséges elvégezni (törzs megfűrése, vegyszer injektálása); a hatékonyság érdekében a kezelés fafajától függően a vegetációs időszak kezdetén (április-május) vagy végén (augusztus-szeptember) végezhető. (GY34)
- Legeltetési sűrűség 0,1-0,2 állategység/ha. (GY39)
- A legeltetési sűrűség egyeztetése a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal. (GY44)
- Villanypásztor, a kezelési tervvel összhangban, csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság hozzájárulásával alkalmazható. (GY57)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)
- Legeltethető állatfajok: lófélék (ló, szamár). (GY70) */Megjegyzés: lófélék legeltetése szabad tartással javasolt, karám csak a természetvédelmi kezelővel egyeztetett helyen és időtartamra létesíthető. Juhnyáj mellett (legfeljebb 10 egyed) szamár legeltetése elfogadható./*
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108)
- Éjszakázó helyek, ideiglenes karámok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges. (GY117)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118)
- Legeltetési hasznosítás esetén legalább 5 cm-es gyepmagasság biztosítása. (GY134)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A jelentős méretű földművekkel átalakított, bolygatott talajú terület (korábbi harckocsi lőtér) élőhelyeinek rekonstrukciója kiemelt jelentőségű (ugyanakkor jelentős forrásokat igényel). Végző cél az eredeti domborzathoz hasonló, jelentős művi elemektől mentes morfológiájú, természetközeli homoki gyepes élőhely helyreállítása.

Egyes arra alkalmas földműveknél (a rekonstrukciós felszámolásig vagy fennmaradás esetén) partfalba üreget vájó madárfajok (gyurgyalag, partifecske) fészkelése segíthető partfalak, függőleges földfalak fenntartásával, aktív kialakításával és gyommentesítésével.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A katonai tevékenységnek a károsítás elkerülését/minimalizálását szolgáló egyeztetése javasolt a honvédségi területhasználó és a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság között.

(h) Erdőtelepítésre vonatkozó javaslat

A kezelési egység területén az erdőtelepítés alapvetően nem javasolható. Ez alól kivétel lehet a természetvédelmi vagy állattartási (szárnyékerdő) céllal létesített kis kiterjedésű, őshonos és

egyben tájhonos fafajjal végezett fásítás. Az esetleges fásítás helyszínét és módját a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal előzetesen egyeztetni javasolt.

(i) Kezelési javaslatok indoklása:

A kiterjedt tervezési terület homoki legelős részének leginkább bolygatott és átalakított része (ide nem számítva a katonai bázisok és üzemelő lőtér egységeket). Eredeti domborzatát és feltalaját jelentősen átalakították, így természetközeli állapotokat csak a terület rekonstrukciójával lehet elérni, ami viszont a természetvédelmi kezelés távlati célja is. A rekonstrukció elvégzéséig a gyepes állapot fenntartása, spontán regenerációjának elősegítése és az inváziós fajok térnyerésének megakadályozása indokolt.

(a) Kezelési egység kódja: KE-4 – Őshonos faállományú erdők

(b) Kezelési egység meghatározása:

Őshonos fafajú üzemtervezett erdők, főleg középkorú vagy idős kocsányos tölgyesek vagy elegyes tölgyesek, illetve fiatal hazai nyaras felújítások.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Alföldi zárt kocsányos tölgyesek (L5), Nyílt homoki tölgyesek (M4), Őshonos fafajú keményfás jellegtelen erdők (RC), Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos es vegyes erdők (RDb)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 91I0* Euro-szibériai erdőssztyepptölgyesek tölgyfajokkal (*Quercus spp.*)*

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*), fekete gólya (*Ciconia nigra*), fekete harkály (*Dryocopus martius*), közép fakopáncs (*Dendrocopos medius*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

Őshonos és tájhonos fafajú erdőállományok fenntartása, a tájidegen (különösen inváziós) növényfajok visszaszorításával, betelepülésük megakadályozásával.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Erdőterületek esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezéseit figyelembe kell venni.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet.

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012.01.01 – 2021.12.31.) Ügyszáma: 7007/14/2010.

b) Javasolt előírások:

- A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészlet megosztásával. (E11)
- A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása. (E12)

- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- Természetes-, természetszerű- és származék természetességi állapotú erdőkben a nevelővágások során az idegenhonos fa- és cserjefajok egyedszámának minimális szintre szorítása, illetve lehetőség szerinti teljes eltávolítása. (E28)
- Őshonos fafajú állományok véghasználata során átlagosan 5-20% területi lefedettséget biztosító mikroélőhelyek visszahagyása, lehetőleg az idős állomány összetételét jellemző formában. (E38)
- Őshonos fafajú faállomány tájhonos fajokkal történő felújítása. (E52) */Megjegyzés: alapvetően az elegyes kocsányos tölgyes felújítások javasoltak./*
- Az erdőfelújításban, pótlásban, állománykiegészítésben kizárólag tájhonos fafaj alkalmazása. (E57)
- Az erdőfelújítások során a természetes erdőtársulásnak megfelelő elegyfajok biztosítása. (E58)
- Talajvédelmi rendeltetésű és felnyíló (erdőssztyepp jellegű) erdők esetében a felújítás során a tájhonos fafajok tuskó- és gyökérsarj eredetű újulatának megőrzése. (E61)
- Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése. (E65)
- Erdőssztyepp-erdők füves részeinek fenntartó kezelése. (E76)
- Faanyagtermelést nem szolgáló üzemmód fenntartása. (E87)
- Egészségügyi fakitermelés elhagyása az erdő fennmaradását, egészségi állapotát jelentősen veszélyeztető erdővédelmi ok kivételével. (E94)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. A kerítéseket legkésőbb az utolsó tisztítási munka elvégzését követő egy éven belül le kell bontani. (VA02)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Az inváziós fajok eltávolítása, illetve az emiatt esetleg keletkező felújítási kötelezettség megfelelő kiváltása élőhelyrekonstrukciós nagyságrendű tevékenység, ugyanakkor elvárt kezelés. Arra alkalmas erdőrészekben javasolt a többkorú, elegyes erdőállomány kialakítását célzó fejlesztések megvalósítása.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén olyan tevékenység, amely a természetközeli élőhelyek területének csökkenésével jár (beépítés, vonalas létesítmények kialakítása) nem javasolható.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Az erdőssztyepp erdők, tölgyesek (mint kiemelt jelentőségű jelölő élőhelyek) fenntartása és fejlesztése elsődleges természetvédelmi cél a Natura 2000 területen, így az erdőgazdálkodást, erdőkezelést ennek az elvárásnak is meg kell feleltetni.

(a) Kezelési egység kódja: KE-5 – Tájidegen erdők

A KE-5 kezelési egységhez zárt erdő képet mutató, tájidegen fafajú, erdőterületre eső („üzemtervezett” erdőként nyilvántartott) élőhelyek tartoznak a homoki gyep szélén, belsejében és a déli zárt erdőtömbben (Savós-Gút). Az erdők részben védőfunkciót is ellátnak, de egyben az inváziós fajok terjedését segítik a jelölő homoki gyepes és erdőssztyeppi élőhelyekre.

(b) Kezelési egység meghatározása:

Tájidegen fafajú üzemtervezett erdőállományok.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Akácültetvények (S1); Nemesnyárasok (S2); Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők (S3);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Ültetett erdei- és feketefenyvesek (S4); Jellegtelen száraz-félszáraz gyep (OC); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b);

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* -
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:*–

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó üzemtervezett erdőkben a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható, a felújítások során azonban a természetvédelmi célkitűzéseknek az intenzíven terjedő fafajok arányának csökkentése, a gyepekkel és őshonos erdőkkel szomszédos erdőrészekben fafajcseréjük (őshonos, de legalább intenzíven nem terjedő állományra) felel meg. Ennek érdekében javasolt az erdőtervek ilyen irányú felülvizsgálata és szükséges módosítása. Magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állománnyal érintett részeken (amelyek egyébként csekély kiterjedésűek) elsődleges cél a jelölő faj megőrzése, itt a záródás csökkentése, sarjak visszaszorítása alapvetően javasolt.

A környező gyepekre ráhúzódtott tájidegen fászerű állományt szükséges az erdőrészlet határáig visszaszorítani.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Erdőterületek esetében az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezéseit figyelembe kell venni.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet.

Körzeti erdőterv: Hajdúhát-Bihari erdőtervezési körzet körzeti erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) Ügyszáma: 7007/14/2010.

b) Javasolt előírások:

- A fával nem, vagy részben fedett területek egyéb részletként (tisztás, cserjés, nyiladék, erdei vízfolyás és tó, kopár) történő lehatárolása, szükség esetén az erdőrészlet megosztásával. (E11)

- A tisztások fátlan állapotban tartása, tisztásként való további nyilvántartása. (E12)
- Az idegenhonos vagy tájidegen fafajokkal jellemezhető faállományokban a nevelővágások során az őshonos fafajok egyedeinek megőrzése az alsó- és a cserjeszintben is. (E30)
- Felújítás tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. (E51)
- Idegenhonos fafajú faállomány szerkezetátalakítása. (E54)
- Természetközeli állapotú fátlan élőhelyekkel határos erdőterületek felújítása tájhonos fafajokkal, illetve célállománnyal. (E56)
- Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése. (E65)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A tájidegen, különösen intenzíven terjedő fafajú erdők/faültetvények szerkezetátalakítása, tájhonos célállományra cserélése kiemelt természetvédelmi cél a kezelési egységben, ami gyakorlatilag élőhelyrekonstrukciónak megfelelő jellegű és mértékű beavatkozás. Kiemelten fontos ez a magyar nőszirm (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állománnyal érintett részeken, ahol tisztás kialakítása és fenntartása is javasolt. Minimális cél az intenzíven terjedő tájidegen fafajok terjedésének megakadályozása, ez a szomszédos természetes élőhelyek rekonstrukcióját és fejlesztését nagyban segíti.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Inváziós lágyszárú fajok (pl. amerikai alkörmös) aktív visszaszorítása és terjedésük megakadályozása javasolt az összes erdős területen. Katonai tevékenységre az erdős területek közül elsősorban ezeket javasolt igénybe venni.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egység területén található erdők elhelyezkedésük miatt részben fontos védőfunkciót látnak el, részben az inváziós fajok terjedését nagyban elősegítik (jelentős részben intenzíven terjedő tájidegen fafajokat tartalmaznak, spontán terjedés révén folyamatos veszélyt jelentenek a környező gyepterületekre, tisztásokra, erdőkre). A kezelési javaslatok ennek a veszélynek a mérséklését, a folyamat visszafordítását szolgálják, a tervszerű erdőgazdálkodási feladatok indokolatlanul nagy korlátozása nélkül.

(a) Kezelési egység kódja: KE-6 – Tájidegen fafajú spontán erdők, ligetek, facsoportok

(b) Kezelési egység meghatározása:

Tájidegen, főleg intenzíven terjedő fa- és cserjefajok (akác, kései meggy, nyugati ostorfa, részben nemes nyár, fenyők) által alkotott, nem erdőterületre eső (nem „üzemtervezett”), jórészt spontán terjedő faállományok.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Nem őshonos

fafajok spontán állományai (S6); Akácültetvények (S1), Nem őshonos fajú ültetett facsoportok, fasorok, erdősávok (S7);

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b); Jellegtelen üde gyepek (OB); Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* —
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:*–

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egység élőhelyeihez nem kötődik kifejezett gazdálkodási tevékenység. Gyepterületeken, tájidegen fafajú facsoportok, fasorok, vagy erdőterületre eső faültetvények inváziós terjedése révén létrejött állományokról van szó. Mind gazdálkodási szempontból, mind a természetvédelmi célkitűzések tekintetében a gyepekre terjedő inváziós faállományok visszaszorítása javasolható. Ahol a fasorok, delelő facsoportok megtartása indokolt, ott ezeket a fásszárú állományokat őshonos, de legalábbis spontán terjedésre nem hajlamos fa- és cserjeállományokra javasolt cserélni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység élőhelyei gyepterületekbe ágyazva találhatóak, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118) /*Megjegyzés: Ez alapvetően a gyepes élőhely rekonstrukcióját jelenti, a faállomány megszüntetésével. Indokolt esetben őshonos fafajú fásítás kialakítása is elfogadható.*/
- Az idegenhonos és tájidegen fafajú szabad rendelkezésű erdők és fásítások felújításának elhagyása, azok más művelési ágban (pl. gyeppel) történő hasznosítása. (E67)
- A környező gyepterületek védelme érdekében az idegenhonos fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása. (E69)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Javasolt a kezelési egységhez tartozó inváziós fásszárú állományok felszámolása. A visszaszorításra kerülő faállományok helyén tisztító szárazúzással vagy kaszálással, valamint legeltetéssel szükséges elősegíteni a termőhelynek megfelelő gyeppel (főleg homoki gyeppel, kis arányban üde réttel) helyreállítását. Ahol a fasorok, facsoportok megtartása bizonyos kiterjedésben indokolt, ott ezeket a fásszárú állományokat őshonos, de legalábbis spontán terjedésre nem hajlamos fa- és cserjeállományokra javasolt cserélni.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó területeken spontán terjedésre hajlamos idegenhonos fásszárúak uralkodnak, amelyek inváziójukkal veszélyeztetik a környező gyepterületeket, közösségi jelentőségű élőhelyeket. A kezelési javaslatok az inváziós fajok visszaszorítását célozzák.

(a) Kezelési egység kódja: KE-7 – Cserjések, erdősődő területek

(b) Kezelési egység meghatározása:

Spontán erdősődő, cserjésedő területrészek, ahol a fásszárúak nagyobb arányban őshonos fajok, de elegyesen tájidegen és/vagy inváziós fásszárúak is jelen lehetnek. Jellemzően galagonya, nyarak, fűzek spontán terjedésével, újulásával kialakult, változó kiterjedésű cserjés-fás foltok, korábbi gyepeken vagy vizes élőhelyeken, illetve helyenként bolygatott foltokon, a gypes élőhelyek mozaikos maradványait, fajait még tartalmazhatják.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Óshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok (RA); Óshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdők (RB); Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések (P2b), Üde és nedves cserjések (P2a)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC); Jellegtelen üde gyepek (OB); Homoki sztyeprétek (H5b)

• *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* —

• *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

• *Érintett, egyéb kiemelt fajok:*–

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó cserjés-fás élőhelyek gyakran a gyepekbe ékelődnek, a legelőterület részét képezik, ennek megfelelően bennük bizonyos mértékű legeltetés és korlátozott, a tájidegen fa- és cserjefajokat célzó fahasználat folytatása javasolt. Értékes gyepekben lévő állományok eltávolítása, a gyep rekonstrukciója sok esetben indokolt. A kezelési egység területeinek erdő művelési ágba való besorolása általában nem javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- A gyepek cserjésedésének megakadályozása, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzése. (GY28)
- A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak szükséges bejelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni. (GY31)

- A működési terület szerinti nemzeti park igazgatóság általi kijelölésüket követően a fajgazdag, vagy védett fajokat tartalmazó cserjés foltokat meghagyása. (GY32)
- Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék. (GY67)
- Legeltethető állatfaj: juh. (GY68)
- Legeltethető állatfaj: kecske. (GY69)
- Élőhelyrekonstrukció. (GY118) /Megjegyzés: A fő cél indokolt esetben, az arra alkalmas helyeken az eredeti gyepes élőhely helyreállítása./
- A nevelővágások során az intenzíven terjedő fafajok teljes mértékű eltávolítása. (E31)
- Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki. (VA01)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

Jó állapotú, értékes homoki gyepeken lévő záródó cserjésekben indokolt a gyep helyreállítása a cserjés megbontásával, letermelésével. Az inváziós fajok eltávolítása rekonstrukciós mértéket is elérhet, elvégzése a környező gyepes (és egyéb) élőhelyek fenntartása miatt is indokolt.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési egységhez tartozó cserjés-fás állományok legelőgazdálkodásba való bekapcsolása indokolt, biztosítja a fás növényzetnek teljes záródásának megakadályozását, ezáltal javítja a jelölő élőhelyek bizonyos erdőssztyepp típusú fajainak életfeltételeit. A környező gyepes védelme érdekében szükséges a fás állományok mentesítése az inváziós fásszárúaktól.

(a) Kezelési egység kódja: KE-8 – Rendszeresen használt földutak

(b) Kezelési egység meghatározása:

Intenzíven használt földutak, katonai vezetési gyakorlatokkal rendszeresen érintett útvonalak. A tervezési területen – katonai gyakorlótér jellegéből adódóan – bizonyos földutas útvonalakat gépjárművekkel (főleg nehéz katonai és harcjárművekkel) rendszeresen használnak, azok intenzíven taposott, jórészt növényzetmentes területek, sávok. A terület jellege és speciális használati módja miatt ezek a részek külön kezelési egységbe kerültek, egy rövid, bekötőút jellegű aszfaltozott útszakasszal együtt.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Taposott gyomnövényzet es ruderalis iszavnövényzet (OG); Jellegtelen száraz-félszáraz gyep (OC)

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Jellegtelen üde gyep (OB); Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyep (G1); Út- és vasúthálózat (U11)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyep (kis mértékben)
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –

- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* erdélyi földikutya (*Nannospalax (leucodon) transsylvanicus*), gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A földutak nyomvonalának jelentős megváltoztatását, bővítését el kell kerülni, vagy előzetesen a természetvédelmi kezelővel egyeztetni javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység sávjai meghatározóan gyepterületekbe ágyazva találhatóak, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)
- Erősen fertőzött foltok sokkoló kaszálással történő kezelése évente legalább háromszor. (GY108) /*Megjegyzés: A fő cél az utak mentén megjelenő, inváziós fajok alkotta állományok megsemmisítése, terjedésük/terjesztésük megakadályozása. Vegyszeres vagy kombinált kezelés is elfogadható, megfelelő előkészítéssel és kivitelezéssel.*

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A már nem használt földutak nyomvonalát szükség esetén kívánatos helyreállítani (indokolt esetben egyenetlés, inváziós fajok visszaszorítása, esetleg gyepvetés).

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Az inváziós növényfajok utakon, utak mentén megjelenő állományait vissza kell szorítani.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A kitaposott földutak nagyrészt homoki gyepeken futnak, így mind a 6260* Pannon homoki gyepek megnevezésű jelölő élőhelyeket, mind néhány ahhoz kötődő fajt érintenek. A földutak mentén több inváziós faj (pl. selyemkóró) is gyorsan terjed. A földikutyás gyepek érintettek a nyomvonalakkal. A gyurgyalag helyzete speciális, fészkelőüregeit gyakran a homoktalajon futó földutakat szegélyező alacsony, 10-30 cm-es „partfalakba” készíti. Az utak használata és az azzal járó bolygatás helyenként segíti az inváziós fajok (főleg selyemkóró) terjedését.

(a) Kezelési egység kódja: KE-9 - Lőtér

(b) Kezelési egység meghatározása:

A működő lőtér területe. A tervezési terület katonai gyakorlóter funkcióval bír. A KE-9 kezelési egység a jelenleg is működő lőtér területét foglalja magába, amit meghatározóan homoki gyepon alakítottak ki, infrastrukturális és a funkcióhoz tartozó speciális létesítményeket, földműveket tartalmaz, speciális kezelési, fenntartási beavatkozásokkal és rendszeres zavarással.

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC), Homoki sztyeprétek (H5b), Jellegtelen üde gyepek (OB), Akácültetvények (S1)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* közönséges ürge (*Spermophilus citellus*)
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* gyurgyalag (*Merops apiaster*)

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A gyepek fenntartása a kezelési egység arra alkalmas részein javasolt.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység gyepterületbe ágyazva, gyepparadványokat is tartalmazva és azokkal szomszédosan található, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

A kezelési egységhez tartozó üzemtervezett erdőben (lőtér „golyófogó” akácosa) a körzeti erdőtervnek megfelelő gazdálkodás folytatható.

b) Javasolt előírások:

- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) /*Magyarázat: a kezelési egység területén lévő, arra alkalmas gyepfelületekre vonatkozik.*
- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása. (GY26)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Inváziós fás szárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően. (E73)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel. Esetleges felhagyás esetén (kármentesítés után) kívánatos a megfelelő élőhely rekonstrukciója.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén javasolt az inváziós növényfajok állományainak felszámolása, de legalább terjedésük megakadályozása, különösen a kezelési egységgel határos területek felé.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Alapvetően katonai tevékenységet szolgáló, korlátozottan látogatható objektum. A kezelési egység területének kezelésével azt szükséges elérni, hogy gyomosodás, inváziós növényfajokkal való fertőzés ne terjedhessen át a természetközeli élőhelyekre. Gyommentesítéssel fenn kell tartani a területek rendezettségét.

A rövidfűvű állapot biztosítja az ürgeállomány itt élő részének fennmaradását, illetve a homoki gyepparadványának fenntartását.

(a) Kezelési egység kódja: KE-10 -

(b) Kezelési egység meghatározása:

Működő katonai bázisok és telephelyek, raktárak. A tervezési terület katonai gyakorlótér funkcióval bír. A katonai bázisként, telephelyként, raktárként funkcionáló területi egységek (speciális jellegük és rendeltetésük miatt is) külön kezelési egységet alkotnak. (Kivételt képeznek a lőszerraktár egyes épületei, amelyek elszórtan, erdei környezetben működnek, és emiatt a megfelelő erdei kezelési egységbe kerültek.)

(c) Érintettség vizsgálata:

- *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység meghatározó élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Telephelyek, roncsterületek és hulladéklerakók (U4), Jellegtelen száraz-félszáraz gyepek (OC),

A kezelési egységben csekély kiterjedésben előforduló egyéb élőhelytípusok (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Homoki sztyeprétek (H5b); Nyílt homokpusztagyepek (G1); Jellegtelen üde gyepek (OB);

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* 6260* Pannon homoki gyepek
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* –

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A katonai telephelyeken a gyomosodást (különösen özönnövények elszaporodását) el kell kerülni.

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

A kezelési egység gyepterületekbe ágyazva, gyepparadványokat is tartalmazva, vagy azokkal szomszédosan található, ezért a gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás. (GY22) /*Magyarázat: a kezelési egység területén lévő, arra alkalmas gyepfelületekre vonatkozik.*/
- Inváziós fás szárúak mechanikus irtása. (GY26)
- Nem speciális növényvédő szer kijuttatása esetén az inváziós fásszárúak vegyszeres irtása, a területileg illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges. (GY27)
- Inváziós fás szárú növényfajok visszaszorítása során azok mechanikai eltávolítása a növények sikeres vegyszeres irtását követően. (E73)
- Az inváziós gyomok virágzásban történő kaszálása. (GY107)

(f) Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A kezelési egység területére vonatkozóan élőhelyrekonstrukciós vagy élőhelyfejlesztési javaslat nem merül fel. Esetleges felhagyás esetén (kármentesítés után) kívánatos a megfelelő élőhely rekonstrukciója.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

A kezelési egység területén javasolt az inváziós növényfajok állományainak felszámolása, de legalább terjedésük megakadályozása, különösen a kezelési egységgel határos területek felé. Alapvető elvárás, hogy szennyezés, szennyező anyag ne jusson ki a szomszédos területek felé.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

Alapvetően katonai tevékenységet szolgáló, jórészt zárt objektumok. A kezelési egység területének kezelésével azt szükséges elérni, hogy gyomosodás, inváziós növényfajokkal való fertőzés ne terjedhessen át a természetközeli élőhelyekre. Gyommentesítéssel fenn kell tartani a területek rendezettségét.

(a) Kezelési egység kódja: KE-11

(b) Kezelési egység meghatározása:

A tervezési területen minimális kiterjedésben még előforduló szántott, illetve néhány éve már nem művelt, ugaron lévő területek, visszagyepesedő fiatal parlagok. A szántókat korábbi gyepek helyén alakították ki.

(c) Érintettség vizsgálata:

• *Érintett ÁNÉR élőhelyek*

A kezelési egység élőhelytípusai (ÁNÉR 2011 kódok szerint): Extenzív szántók (T6); Fiala parlag és ugar (T10)

- *Érintett Natura 2000 élőhelyek:* –
- *Érintett közösségi jelentőségű fajok:* –
- *Érintett, egyéb kiemelt fajok:* –

(d) Gazdálkodáshoz köthető általános kezelési javaslatok:

A tervezési területen csekély kiterjedésű szántók esetén cél azok felhagyása, illetve az ugarok, parlagok visszagyepesedésének biztosítása (az inváziós fajok visszaszorításával).

(e) Gazdálkodáshoz köthető, kezelési egységre vonatkozó konkrét kezelési előírás-javaslatok:

a) Kötelezően betartandó előírások:

Gyepes állapot elérése esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X.18.) Korm. rend. előírásait szükséges alapul venni.

b) Javasolt előírások:

- Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel, a megjelenő inváziós növényfajok irtása. (SZ52)
- Szántó füves élőhelyé alakítása spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását. (SZ53)

Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájidegen magkeverék nem alkalmazható, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők. (SZ67)

(f) Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztési javaslatok:

A szántók, ugarok visszagyepesítése élőhelyrekonstrukciós tevékenység. A közeli természetes gyepekről propagulumok (aratott magok, kaszálék) révén a helyreállított gyepek természetessége javítható.

(g) Gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok a kezelési egység területére vonatkozóan nem merülnek fel.

(h) Kezelési javaslatok indoklása:

A szántók nagy része az utóbbi években felhagyásra került, így reális cél a gyepek rekonstrukciója. Alapvető elvárás az inváziós fajok ugarokon, parlagokon történő terjedésének elkerülése.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

Az élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatokat a dokumentáció 3.2.1. fejezetben, a kezelési egységekre vonatkozó kezelési javaslatokkal egységes szerkezetben tárgyalja.

Kiemelt szempont, hogy az inváziós fásszárúak csoportjainak, erdőszélen és gyepen, valamint erdőkben is terjedő állományainak, illetve a gyepen terjedő inváziós lágyszárúak (elsősorban selyemkóró) eltávolítása is élőhelyrekonstrukciós léptékű feladatnak tekinthető, amit a szóban forgó kezelési egységekre vonatkozó javaslatoknál tárgyal a fenntartási terv.

Nagy léptékű rekonstrukciós tevékenységként javasolt a katonai tevékenységhez már nem használt, korábban létesített objektumok (földművek, pl. korábbi harcokosi lőtér töltései és céldombjai, löállásai, lövészárkok, stb.) felszámolása, területükön az eredeti domborzat és tájkép helyreállítása, a megfelelő élőhely (többnyire homoki gyep) helyreállítása. A leginkább érintett a KE-3 kezelési egység, de kisebb léptékben indokolt elvégzése a KE-1 és KE-2 kezelési egység egyes pontjain is. A kivitelezés, illetve annak műszaki és egyéb tervezése jelen fenntartási terv keretein túlmutat, de megvalósítása indokolt.

Hasonlóan nagy léptékű rekonstrukciós javaslat (ami jellegét tekintve több esetben élőhelyfejlesztés) a KE-5 (esetenként KE-6 és KE-7) kezelési egység területén a tájidegen, gyakran inváziós fásszárú állománnyal rendelkező erdők faállomány cseréje őshonos fajokra, vagy a tájidegen állomány helyén a homoki gyep helyreállítása.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A tervezési terület jelölő fajainak védelme alapvetően az élőhelyek megfelelő kezelésén keresztül biztosítható, a 3.2.1. fejezetben részletezett élőhelykezelési javaslatok alapján.

Az egyes fajok esetében a fajvédelmi intézkedések a következőkben foglalhatók össze:

A **magyar kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) esetében indokolt hangsúlyozni, hogy a homoki gyepek (megfelelő állapotban történő) fenntartása a faj tervezési területen való fennmaradásának alapvető feltétele. A mérsékelt legeltetés az élőhelyek nagy részén a faj fennmaradását szolgálja. Az állomány által használt habitat kiterjedése jelentős (bár a teljes homoki gyep kiterjedése ehhez képest lényegesen nagyobb). A homoki gyep mérsékelt bolygatása, kiritkult felszínek keletkezése (akár legeltetéssel, akár katonai tevékenység révén) elősegíti a faj magról történő szaporodását, ugyanakkor az inváziós fajok betelepülésének és elszaporodásának is jó alapot ad. Emiatt fajvédelmi intézkedésnek tekintendő a kökörcsin állományának és élőhelyének folyamatos nyomon követése, a legeltetés intenzitásának és módjának a faj igényeihez és a terület állapotához való igazítása, illetve szükség esetén az

inváziós fajok célzott visszaszorítása. Hasonlóan bizonyos itt elfogadható katonai tevékenységeket is célszerű a terület állapotának megfelelően módosítani, ha szükséges.

Javasolt a faj állományából termések begyűjtése, és „ex situ” szaporítás után az előnevelt tövekkel a bolygatás vagy egyéb okok miatt lecsökkent egyedszámú részpopulációkat megerősíteni, amennyiben ezt indokoltnak tartja a terület természetvédelmi kezelője (és a célzott részterület állapota ezt lehetővé teszi.) Az ex situ nevelt tövekkel történő állományerősítést dokumentálni szükséges. A magyar kökörcsint rágcsáló fajok általi esetleges károsításának mérséklése céljából javasolható az állományhoz közeli fás élőhelyek szegélyén vércse, erdei fülesbagoly, kuvik fészkelését, vadászatát elősegítő madárvédelmi eszközök elhelyezése (odú, fészektálca, T-fa).

A **magyar nőszirm** (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állományainak élőhelyén az erdőszegély, tisztás, kiritkult erdő jelleget fenn kell tartani. Emiatt indokolt esetben lokálisan cserjeirtást, esetenként a faállományban ritkítást kell végezni (ennek mértéke nem keletkeztet felújítási kötelezettséget). Ha indokolt, a termőhelyeken a vaddisznó távoltagekítését (kikerítés ideiglenes kerítéssel/villanypásztorral, vagy vadriasztás) meg kell oldani. Fiatalos, vagy erdőműveléssel érintett részeken javasolt az eltűnt (vagy lecsökkent egyedszámú) állományok pótlása „ex situ” szaporított tövek visszatelepítésével, amennyiben a természetvédelmi kezelő indokoltnak tartja.

A **közönséges ürge** (*Spermophilus citellus*) állományainak tervezési területen belüli védelmét alapvetően a homoki gyepek megmaradása, és megfelelő állapotban való tartása szolgálja. A faj fennmaradása szempontjából kulcsfontosságú a megfelelően legeltetett, rövidfűvű, száraz gyepterületek megléte. Amennyiben ürgés élőhelyen a gyepen magasfűvű, erősen záródott állapot alakul ki, akkor javasolt az érintett terület rész célzott legeltetéssel (szükség esetén esetleg szárazúzással) való kezelése, a természetvédelmi kezelő bevonásával. Erős zavarással, jelentős talajbolygatással járó katonai (vagy egyéb) tevékenységet az ürgés gyepeken korlátozni indokolt.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

Monitorozás:

A Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) keretében (is) a területen rendszeres monitorozás folyik a magyar kökörcsin, magyar nőszirm és az ürge állományainak tekintetében.

A tervezés alapját jelentő 1:10.000 léptékű élőhelytérképezés 2019-ben elkészült a teljes területre nézve. A jelölő fajokra vonatkozó botanikai és zoológiai felmérések 2018-2019-ben történtek, de az előző évekből is vannak adatok. A további kutatás és monitorozás tekintetében a fenti felmérések eredményeit célszerű részben alapállapotnak, részben már a monitorozás adatainak tekinteni.

A jövőben is szükséges a területen a kijelölés alapjául szolgáló közösségi jelentőségű élőhelyek kiterjedésének és természetességének, valamint a jelölő fajok állományának nyomon követése.

A **jelölő élőhelyek** monitorozására javasolható 10 évente az NBmR protokoll szerinti élőhelytérképezés elvégzése. Az élőhelyek ennél ritkábban végzett monitorozása vélhetőleg nem ad megfelelő lehetőséget az esetlegesen beinduló negatív folyamatok megváltoztatását célzó idejében történő beavatkozásra. Javasolt a jelölő élőhelyek (6260*, 6440, 9110*) állományainak változását is egy-egy mintavételi helyen (a KE-1, KE-2 és KE-4 kezelési egységek területén) monitorozni, erre alkalmas módszer a közösségi jelentőségű gyepekre és erdőkre vonatkozó módszertan.

A **magyar kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) NBmR protokoll szerinti monitorozása továbbra is indokolt, minimálisan 3 évente szükséges elvégezni.

Hasonlóan a **magyar nőszirm** (*Iris aphylla* subsp. *hungarica*) állományainak NBmR protokoll szerinti monitorozása indokolt, minimálisan 3 évente javasolt elvégezni.

A terület jelölő állatfajai közül a **közönséges ürge** (*Spermophilus citellus*) monitorozása továbbra is indokolt.

A **vöröshasú unka** (*Bombina bombina*) és a **mocsári teknős** (*Emys orbicularis*) esetében monitorozásra az NBmR protokoll szerint 3 évente végzett felmérés javasolható. A szárazodási tendenciák miatt a két, vizes élőhelyhez kötődő faj esetében ez kimondottan indokolt. (Ha erre kapacitáshiány miatt nincs lehetőség, akkor minimálisan az élőhelyterképezéssel azonos ciklusokban végzett monitorozás javasolható.)

A jelenleg nem jelölő, de jelen lévő közösségi jelentőségű **magyar futrinka** (*Carabus hungaricus*), valamint a jelölő **molnárgörény** (*Mustela eversmanii*) állományainak feltérképezése, illetve monitorozása szintén indokolt.

Az *inváziós fajok* terjedésének észlelése és megakadályozása miatt az inváziós fajok állományainak folyamatos monitorozása a teljes területen indokolt.

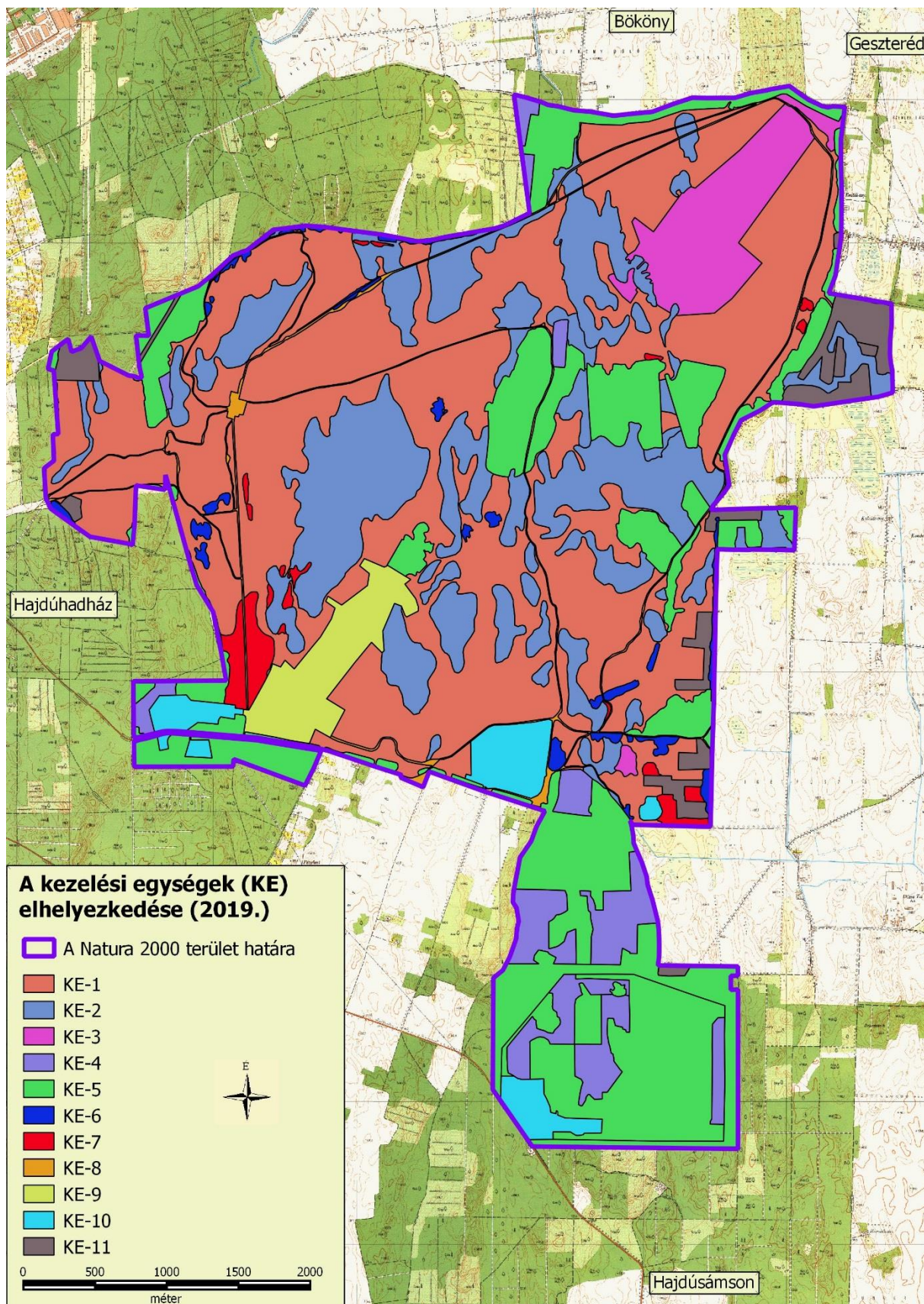
Kutatás:

A tervezési területre vonatkozóan javasolható a tájidegen fás növényzet terjedésének vizsgálata, amelyre költséghatékony volta miatt a légifotó-elemzésen alapuló elemzési módszer ajánlható. Ennek segítségével meghatározhatók azok a helyek, ahol az inváziós fásszárúak terjedése leginkább veszélyezteti a jelölő élőhelyet.

A **magyar kökörcsin** (*Pulsatilla pratensis* subsp. *hungarica*) számára leginkább megfelelő kezelések megvalósításához a monitorozáson túl célzott kísérletek és kutatások is javasoltak.

3.2.5. Mellékletek

A gazdálkodáshoz és egyéb területhasználathoz köthető kezelési egységek megjelenítése.

A HUH21164 Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (tervezési terület) kezelési egységeinek lehatárolása

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A Liget-legelő (HUHN21164) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területre alapvetően a 275/2004 (X.8.) Kormányrendelet az irányadó.

Ezen túl a terület országos ökológiai hálózat magterület és pufferterület övezetének része (ld. 1.6. fejezet).

A Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület túlnyomó része a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandárának lötere és gyakorlótere. A löteret és gyakorlóteret lövészetekre, kiképzési célokra, elsősorban szakharcászati, vezetési és harcjárművezetési gyakorlatokra használják.

A terület erdőállománya 173 részletben 571,71 hektáron helyezkedik el és az erdőrészeket jórészt állami, csekély arányban magántulajdonban vannak.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszerek

A jelenleg hatályos Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR) alapján a Liget-legelő kiemelt jelentőségű természet-megőrzési terület Hajdúhadház, Hajdúsámson és Geszteréd közigazgatási területét érintve több fizikai blokkban található. Az érintett fizikai blokkok területnagyságának mindösszesen 8,98 %-a esik mezőgazdaságilag támogatható területre, mivel a terület túlnyomó része a Magyar Honvédség 5. Bocskai István Lövészdandárának lötere, gyakorlótere.

A fizikai blokkban gazdálkodó mezőgazdasági termelők számára az alábbi agrártámogatási források érhetőek el (utolsó ellenőrzés dátuma: 2019.07.08. (<https://www.mepar.hu/mepar/>)):

MePAR Blokkazonosító	teljes terület (ha)	támogatható terület (ha)	KAT
LNTYK-Y-17	52,92	12,34	0
LWJ3X-E-17	114,04	45,35	0
L1QKK-U-17*	39,24	27,94	0
LFF5K-L-17*	8,64	0	0
TP0YH-A-17*	44,30	41,24	0
TR9CH-3-17	8,07	0	0
TR6YH-L-17*	3,78	0	0
TPQVC-U-17*	28,90	7,51	0
LQXKH-P-17*	504,60	0	0
LQYRH-X-17*	9,48	0	0
LEHCF-P-17*	113,57	1,49	0
LE6YF-1-17*	88,70	0	0
LJRRF-H-17	102,24	0	0
LKPCF-2-17	20,03	0	0
LJKRF-9-17*	84,27	0	0
L1LYJ-3-17	28,61	0	0
LMWCJ-D-17	2,59	0	0
LMV5J-5-17	7,45	0	0
L385J-Y-17	93,41	0	0
L4CRJ-Q-17	42,80	0	0
LWD8W-E-17	540,23	0	0
LNV5J-6-17	12,57	0,29	0
LJNXC-F-17	22,40	0	0

LJRAC-X-17	2,62	0	0
LWK9X-N-17	4,45	4,01	0
L06YJ-M-17*	24,74	0	0
L04KJ-5-17	28,15	28,13	0
L0RRJ-1-17	16,12	15,89	0
L0DYJ-U-17	34,93	19,42	0
LM0YJ-3-17	15,39	14,93	0
LM25J-A-17*	22,98	4,88	0
L2N5J-C-17*	15,19	0	0
LE6YJ-3-17	29,28	0	0
L3RRJ-4-17*	62,93	0	0
LFPCJ-1-17	7,55	0	0
LERRJ-F-17	7,72	0	0
LM6YJ-9-17*	67,63	0	0
LL85J-H-17	0,33	0	0
L5TYJ-E-17*	30,05	0	0
L5V5J-N-17*	16,76	0	0
L60YK-N-17*	102,96	0	0
L6XKJ-6-17*	38,92	0	0
L7QKK-2-17*	78,25	0,45	0
L7PCK-T-17	166,01	0	0
L585K-3-17	45,90	0	0
L6LYK-9-17*	30,40	0	0
LX8XC-F-17*	3,07	2,64	0
LWEQ3-4-17*	28,94	26,94	0
LJN1J-P-17*	9,00	8,49	0
LFJJK-3-17	10,87	0	0
LWJLH-H-17	40,46	0	0

* Az adott MePAR-blokknak nem a teljes területe fed át a Natura 2000 terület területével.

Egységes területalapú támogatás (SAPS)

A támogatás mértékéről évente az ágazatért felelős miniszter dönt miniszteri rendeletben. A támogatás igénybevételének feltétele, hogy a gazdálkodó maradéktalanul tartsa be az 50/2008. (IV.24.) FVM rendeletben foglaltakat, amely a Helyes Mezőgazdasági és Környezeti állapot feltételrendszerét tartalmazza.

2015-től önállóan nem, csak a zöldítés támogatással együtt igényelhető.

Zöldítés támogatás:

A zöldítés keretében elnyert támogatási összeget kifejezetten az éghajlat és a környezet szempontjából előnyös mezőgazdasági gyakorlatokra kell fordítani. Elsődleges célja, hogy a mezőgazdasági tevékenységet végzők egyre nagyobb mértékben járuljanak hozzá a mezőgazdaság alapját is képező környezet és természeti erőforrások megőrzéséhez.

A zöldítés három különböző gyakorlat összessége: állandó gyepterületek fenntartása; terménydiverzifikáció (azaz a növénytermesztés diverzifikálása, változatosabbá tétele), illetve az ökológiai jelentőségű területek kijelölése (EFA). A zöldítés három gyakorlata nem minden esetben különül el egymástól.

Agrár-környezetgazdálkodási támogatás (AKG)

Középhosszú távú (3, 5 vagy 6 gazdálkodási év) támogatási rendszer, melynek feltételeit a Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett pályázat szabályozza. A támogatás fő céljai a vidéki területek fenntartható fejlődésének támogatása, a környezet állapotának megőrzése és javítása, a mezőgazdasági eredetű környezeti terhelés csökkentése, környezetvédelmi szolgáltatások biztosítása, a természeti erőforrások fenntartható használatán alapuló mezőgazdasági gyakorlat erősítése. Kiemelten kívánja továbbá támogatni a biodiverzitás

megőrzését a természetes életkörülményeik között (a gazdaságban), a természet, a víz, és a talaj védelmét a termőhelyi adottságoknak megfelelő termelési szerkezet kialakításával, a környezettudatos gazdálkodás és fenntartható tájhasználat kialakításával.

Kötelező földhasználati előírások ellenértékéként igényelhető kompenzációs jellegű kifizetések

A Natura hálózat gyep hasznosítású területeire a 269/2007. (X. 18.) Korm. rendelet a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól értelmében speciális földhasználati előírások vonatkoznak, melyek betartása többletköltséget, illetve bevételkiesést jelentenek a gazdálkodók számára. A Vidékfejlesztési Program keretében pályázható „VP4-12.1.1-16. - Natura 2000 mezőgazdasági területeknek nyújtott kompenzációs kifizetések” kompenzációs támogatás ezeknek a többletköltségeknek, valamint kieső bevételeknek az ellentételezésére szolgál.

Ehhez hasonlóan létezik a Vidékfejlesztési program keretében erdős területekre vonatkozó „VP4-12.2.1-16 - Natura 2000 erdőterületeknek nyújtott kompenzációs kifizetések” támogatás is. A Natura 2000 irányelveket érvényre juttató jogszabályok végrehajtásával érintett, az Országos Erdőállomány Adattárban nyilvántartott, magánjogi tulajdonban lévő Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz a felmerülő költségek és jövedelem kiesés ellentételezésére az erdő természetességétől, a faállomány korától és összetételétől függően évente, változó összegű kompenzációs támogatás igényelhető.

Erdő-környezetvédelmi kifizetések:

A Vidékfejlesztési Program keretében meghirdetett „VP4-15.1.1-17 - Erdő-környezetvédelmi kifizetések” pályázat célja a tudatos erdő-környezetvédelmi gazdálkodási módok elterjesztése, a fafajok adaptációs készségének növelése, az egyes területeken az erdőtípus, fafaj-összetétel, illetve gazdálkodási mód megváltoztatása. A kiírás alapján kizárólag magánjogi erdőgazdálkodó kaphat támogatást a jogerős erdőtervvel rendelkező, Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdőrészletben történő örökterdős gazdálkodásra, erdőállományok kézimunka igényes ápolására, illetve természetkímélő anyagmozgatásra.

Nem termelő mezőgazdasági beruházások

A Vidékfejlesztési Program keretében a „VP4-4.4.1-16. - Élőhelyfejlesztési célú nem termelő beruházások” pályázat alapján támogatás vehető igénybe olyan földhasználati intézkedésekre, amelyek gazdálkodáshoz közvetlenül nem kapcsolódnak, ugyanakkor a vidéki táj értékeinek, állat- és növényvilágának fennmaradását szolgálják, ez által növelik a Natura 2000 területek közjóléti értékét, illetve hozzájárulnak a környezetgazdálkodási célok teljesítéséhez.

Ugyancsak a Vidékfejlesztési Program keretében van lehetőség pályázni Vízvédelmi célú nem termelő beruházások kivitelezésére. A „VP4-4.4.2.1-16 - Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: létesítmények kialakítása, fejlesztése”, illetve a „VP4-4.4.2.2-16 - Vízvédelmi célú nem termelő beruházások: vízvédelmi és vizes élőhely létrehozása, fejlesztése” támogatások alapvető célja területi vízvisszatartás elősegítése, illetve a felszíni és a felszín alatti víztesteket érő terhelések, szennyezések csökkentése, megakadályozása, mind az éghajlatváltozással összefüggő problémák minimalizálása, mind a biodiverzitás megőrzése, mind a vizeink mennyiségi és minőségi védelmének biztosítása céljából.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Kifejezetten Natura 2000 területekre jelenleg a Natura 2000 gyep- és erdőterületekre vonatkozóan létezik kompenzációs kifizetés, azonban egyéb természetvédelmi szempontból fontos élőhelyre (láprét, vizes élőhelyek stb.) kidolgozott földhasználati előírás, illetve ez

alapján kompenzációs kifizetés nincs hatályban. Ebből adódóan nincsenek speciális faj és élőhelyvédelmi intézkedések.

A Natura 2000 gyepterületekre vonatkozó jelenlegi földhasználati előírások általános értelemben olyan gyephasználatot támogatnak, amely országos léptéket tekintve általában szükségesek a gyepek természetességének megőrzéséhez. Ugyanakkor általánosságukból következően nem képesek kezelni olyan helyi és speciális problémákat, amelyek éppen a jelölő értékek miatt fontosak, egyes kivételes esetekben akár ellent is mondhatnak a Natura 2000 célkitűzéseknek. A fenntartási terv egyik szerepe éppen azoknak a lokális kezelési feladatoknak a meghatározása, amelyek támogatási rendszerbe való beépítése a Natura 2000 célkitűzések szempontjából szükséges.

A jelenlegi agrártámogatási rendszer további jelentős korrekcióra szoruló hiányossága, hogy nem ösztönzi a természetvédelmi szempontból fontos gazdálkodói beavatkozásokat a nem hasznosított mezőgazdasági területeken. Egyúttal nem is teszi érdekeltté a gazdálkodót abban, hogy azok a nem hasznosított mezőgazdasági területek, amelyek éppen a hasznosítás hiánya miatt őriznek értékes közösségi jelentőségű élőhelytípusokat, fajokat - megfelelő (vagy jobb illetve nagyobb) állapotban és kiterjedésben fennmaradjanak.

Mivel ezek a területek nem támogatható területrészek, a támogatható terület maximalizálása érdekében a gazdálkodók gyakran eltüntetik a szegélyvegetációt, cserjéseket, kaszálják az értéktelen szénát adó, vagy vízállásos területeket is, amelyeken korábban nem folytattak intenzív jellegű gyeptermesztést. Ez a helyzet úgy javítható, ha agrártámogatás lesz igényelhető a nem művelt területekre, azaz nemcsak a kivett művelési ágú területekre, hanem a művelés alatt álló területek egyes részterületeire is.

Az erdőterületek vonatkozásában a jelenlegi természetvédelmi szempontokat elősegítő támogatási rendszer állami és magánerdőgazdálkodók számára elérhető. Támogatás igénybevételére nem jogosult önkormányzat, költségvetési szerv, valamint az a gazdálkodó szervezet, amelyben a Magyar Állam tulajdoni hányada eléri vagy meghaladja az 50%-ot. Szükséges lenne ezért olyan támogatási formákat és konstrukciókat kidolgozni és alkalmazni, amelyek állami erdőkben is lehetővé tesznek bizonyos – erdőgazdálkodási, továbbá nem is okvetlenül az erdőgazdálkodás szűken vett körén belül értelmezhető, de erdőterületen történő – beavatkozásokat.

Fontosnak tartjuk továbbá a Natura 2000 területek közötti konnektivitás biztosítása érdekében a természeti területek és az ökológiai hálózatba tartozó területek kedvező állapotának megőrzése a Natura 2000 területeken kívül is. A fenti problémára megoldás lehet, ha a természetvédelmi szempontból értékes, de gazdaságosan nem művelhető területek is legalább minimális mértékben támogathatóak lennének, ezáltal nem lennének teljesen haszontalanok a tulajdonosok, földhasználók számára.

A támogatási rendszer kialakítása során figyelembe kellene vennie a támogatásra benyújtott terület természetvédelmi értékességét, sajátos ökoszisztéma szolgáltatásait, az ott megtalálható, elkülönülő élőhelyfoltok természetességi értékét és a jó természetességű területeken vagy részterületeken azoknak a fennmaradását segítő gazdálkodást vagy akár a „nem beavatkozást” kellene ösztönözni.

3.3.2. Pályázatok

A tervezési területre a természetvédelmi célkitűzések megvalósításával kapcsolatos pályázat nincs folyamatban, sem tervezési fázisban.

3.3.3. Egyéb

A tervezési területre nincs egyéb javaslat.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

Kifejtve a 3.4.2. pont alatti táblázatokban, összevontan a kommunikáció címzettjeivel.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Felhasznált kommunikációs eszközök:	Kommunikáció címzettjei:	Időpont, helyszín:	Egyéb információ:
Egyeztető fórum	a) gazdálkodók b) a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói e) a Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok o) egyéb indokolt célcsoport: helyi lakosság	2019.09.03. Hajdúhadház Polgármesteri Hivatal, Díszterem (4242 Hajdúhadház, Bocskai tér 1. I. emelet.)	Résztevők száma: 21
Önkormányzati közzététel	a) gazdálkodók b) a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói e) a Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok o) egyéb indokolt célcsoport: helyi lakosság	2019.08.23- 2019.09.06. Hajdúhadház, Hajdúsámson, Geszteréd	Kifüggesztés darabszáma: 3
Honlap	a) gazdálkodók b) a Natura 2000 területtel érintett földrészletek tulajdonosai és vagyongazdálkodói e) a Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok o) egyéb indokolt célcsoport: helyi lakosság	2019.07.23.-től meghatározott ideig letölthető volt	https://www.bogland.hu/

Felhasznált kommunikációs eszközök:	Kommunikáció címzettjei:	Időpont, helyszín:	Egyéb információ:
Érintettek levélben vagy e-mailben történő megkeresése és tájékoztatása	e) a Natura 2000 területen illetékességi vagy működési területtel rendelkező területi államigazgatási szervek és települési önkormányzatok	2019.08.21. - 2019.09.06. között	Kiküldött értesítések darabszáma: 191 levél + 37 email.

Szervezése, lebonyolítása, tartalma:

1. Egyeztető fórum időpont és helyszín egyeztetés történt az érintett szakmai tervezőkkel, természetvédelmi örökkel és tájegységvezetővel, valamint a fórum helyszínének otthont adó Hajdúhadház város Polgármesteri Hivatalával. (2019. július).
2. A fenntartási terv letölthetővé vált és a véleményezhetőségről cikk jelent meg a kommunikációs feladatokat végző Bogland Bt. honlapján (2019.07.23.).
3. Az érintett önkormányzatok (Hajdúhadház, Hajdúsámson, Geszteréd) 2019.08.23. - 2019.09.06. között kifüggesztették a fenntartási tervet.
4. Az érintettek jelentős köre a fenntartási terv társadalmi egyeztetésének folyamatáról, a tervek véleményezhetőségéről, a véleményezés módjairól és határidejéről postai levélben (és/vagy e-mailben) értesítésre került. Az értesítő levelek célcsoportok szerinti egyedi összeállítással kerültek kiküldésre (2019.08.21. - 2019.09.06. között) és tartalmazták a véleményezéshez szükséges információkat (terület kód, név, érintett települések, véleményezési határidő, egyeztető fórum időpontja stb.). A címzettek köre, az értesítés módja, a tőlük érkezett válaszok, valamint a rájuk adott tervezői válaszok a 4. sz. mellékletben található.
5. Az érintettek felé meghirdetett időpontban és helyszínen, 2019.09.06-án 10:00 órai kezdéssel Hajdúhadház város Polgármesteri Hivatalának dísztermében (4242 Hajdúhadház, Bocskai tér 1. I. emelet.) az egyeztető fórum megtartásra került, melyről emlékeztető és fotó dokumentáció készült. A fórumon 21 fő vett részt.
6. A beérkezett véleményeket és észrevételeket összefoglaltuk és megküldtük a Hortobágyi Nemzeti Park Igazgatóságnak.

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

A társadalmi egyeztetés legfontosabb beérkezett véleményei és a rájuk adott tervezői válaszok:

Kommunikáció címzettje	Alkalmazott eszköz	Visszajelzett? (tartalom)	Hogyan?	Beépült a tervbe?	Hogyan? Ha nem épült be, miért?
Országos Vízügyi Főigazgatóság	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap	igen (Egyetért az üde és vizes élőhelyek szárazodásának megállítására tervezett	levélben	Igen, ahol releváns.	A terv vízfolyást, vízgazdálkodási létesítményt csekély mértékben érint.

	- egyeztető fórum	javaslatokkal. Javasolj a vízfolyás kezelőjével való egyeztetést. Felhívja a figyelmet, hogy nem sérthet vízgazdálkodási funkciót, vízilétesítmények üzemeltetését nem nehezítheti a beavatkozás.)			
BAZ Megyei Kormányhivatal, Bányászati Osztály	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum	igen (Elküldte az érintettséggel bíró kutatási területek megnevezését, valamint egy homokbánya információját.)	levélben	Részben	Az 1.7.7. Egyéb tervek fejezetben utalás történt a bányászati érdekeltségű, valamint koncesszióra kijelölt területekre. A bányászati érdekeltségű területek és a koncesszióra kijelölt területek az 1.3.3.6 fejezetben kerültek felsorolásra. Kisebb felhagyott homokbányák maradványai vannak a területen, de a jelzett hrsz. már nem létezik az ingatlannyilvántartásban. Az anyagnyerő helyén lévő hulladéklerakót/ülepítőt korábban részlegesen rekultiválták.
HB M-i Kormányhivatal, Hatósági Főosztály, Építésügyi Osztály	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum	igen (Ismerteti a jogszabályi környezetet és az érintett régészeti lelőhelyet. Ismerteti, a régészeti lelőhelyekre vonatkozó legfontosabb szabályozásokat.)	levélben	Nem	A Natura 2000 területen nyilvántartott régészeti lelőhely azonosítója: 58418. A Natura 2000 terület fenntartásához olyan beavatkozások nem szükségesek, amelyek a régészeti lelőhelyeket érintenék.
HBMKH, Debreceni Járási Hivatal Környezetvédelmi és Természetvédelmi Főosztály	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum	igen (Az "engedéllyel történő égetés" kezelési javaslat jogi szempontból véleménye szerint jelenleg aggályos, nem	fórumon	Nem	A tervekészítő egyetért az elmondottakkal és kiemeli, hogy a fenntartási terv természetesen nem ad felmentést jogszabályok betartása alól. Elmondja,

		megoldható, mivel tilos az égetés.)			hogyan az égetés azért került mégis a javaslatok közé, hogy biztosítsák azt - amennyiben a jövőben változna a levegővédelmi vagy vonatkozó egyéb jogszabály - hogy nyoma maradjon annak és sugallja, hogy az égetés bizonyos esetekben, bizonyos időszakokban és kontrolláltan egy természetvédelmileg elfogadható vagy javasolt kezelési mód.
HBMKH, Debreceni Járási Hivatal Közlekedési és Fogyasztóvédelmi Főosztály	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum	igen [<i>útügyi osztály</i>] (A már nem használt földutak nyomvonal helyreállítása csak akkor valósítható meg, ha az ingatlan-nyilvántartásban nem útként szerepel.)	levélben	Nem	-
HB M-i Kormányhivatal, Kormány megbízotti Kabinet, Állami Főépítész	- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum	Igen (- Véleménye szerint a dokumentáció az épített környezetre vonatkozó megállapításokat nem tartalmaz. Nem derül ki számára, hogy épített környezeti elemek található-e a területen. - Javasolja a tervet kiegészíteni az érintett települések településszerkezeti tervének, HÉSZ szabályozási tervének és a valós területfelhasználásainak bemutatásával és ezek alapján javaslatok megfogalmazásával. - Véleménye szerint a fent. tervben foglaltaknak a településrendezési eszközökben kell érvényre jutniuk. - Jelzi, hogy a HB megyei települések településkép arculati kézikönyvei és	levélben	Részben	A tervben említésre kerültek az épített elemek a kezelési egységeken belül: 9 és 10 KE. Ennél részletesebb felsorolást a terv nem ad meg, a tartalmi követelmények szerint ez nem is szükséges. A településszerkezeti tervek, a HÉSZ mellékletét képező szabályozási terv, a HB megyei települések településkép arculati kézikönyvei nem kerülnek feltüntetésre a tervben, mivel a Fenntartási Terv tartalmi elemeit meghatározó, környezetügyért felelős államtitkár által ellenjegyzett „Útmutató a Natura 2000 fenntartási tervek

		<p>rendeletei elkészültek, javasolja érvényesíteni ezek előírásait a fennt. tervben.</p> <p>- Kéri az 1.6. alpontjának pontosítását.</p> <p>- Javasolja a HBMTTrT folyamatban lévő módosításait figyelembe venni.)</p>			készítéséhez” ezt nem írja elő.
HB M-i Katasztrófavédelmi Igazgatóság	<p>- levél, és/v. email értesítés</p> <p>- kifüggesztés</p> <p>- honlap</p> <p>- egyeztető fórum</p>	<p>igen</p> <p>[a katasztrófavédelmi hatósági szolgálat részéről]</p> <p>(- Biztonságtechnikai okok miatt számára nem elérhető a honlapon megadott fenntartási terv. Kéri cégkapun keresztül az irat megküldését.</p> <p>- Második válaszelevelében felhívja a figyelmet a 147/2010 korm.rendeletre.</p> <p>- Véleménye szerint a csatornákat rendeltetésüknek megfelelően kell üzemeltetni.</p> <p>- A tervben szereplő vízgazdálkodási javaslat álláspontja szerint csak a csatornák üzemeltetőjével előzetesen egyeztetett módon valósulhat meg.)</p>	levélben	Nem	<p>Az irat cégkapun keresztül megküldésre került.</p> <p>Vízvisszatartást szolgáló beavatkozás csak engedélyezett módon, az érintett kezelő(k) bevonásával végezhető a jelenlegi jogszabályi háttér szerint is.</p>
Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság	<p>- levél, és/v. email értesítés</p> <p>- kifüggesztés</p> <p>- honlap</p> <p>- egyeztető fórum</p>	<p>igen</p> <p><u>(Vízgyűjtő- gazdálkodás:</u></p> <p>- Ismerteti az érintett vízfolyások vízgyűjtő területeit.</p> <p>- Ismerteti saját érintettségét. Ez alapján kéri a terv 1.7.6. alfejezetét módosítani.</p> <p>- Ismerteti az érintett felszín alatti víztesteket.</p> <p>- Jelzi, hogy a vízháztartási viszonyok</p>	levélben	Részben	<p>A fenntartási terv 1.7.6. alfejezete módosításra került, a jelzett adatokkal kiegészítve.</p> <p>További információk a fenntartási terv 3.2.1-es fejezetében, és a megalapozó dokumentáció 1.3.3.4. alfejezetében kerültek beépítésre.</p>

		<p>jávitására tett intézkedésekre kiemelt figyelmet fordít.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bemutatja a VGT2 alapján végzett állapotértékelést. - Ismerteti a VKI szempontjából védettnek számító területeket. - Jelzi, hogy az érintett terület a VGT2 szerint „károsodott” minősítésű. - Bemutatja a VGT felülvizsgálata során megfogalmazott és előírt természetvédelmi intézkedéseket. - Kéri a megfogalmazottakat átvezetni a fenntartási tervben, valamint a tervezett beavatkozásoknál az OVGT 8.4. mellékletében részletezett intézkedéseket figyelembe venni. <p><u>Vízrendezés:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Tájékoztatást ad a vízfolyások érintettségéről. - Kéri a fennt. terv módosítását, mivel a Bökönyi (VIII/8) mellékág felszámolását nem javasolja, de támogatja a medertározás megoldását. <p><u>Összegzés:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - A fennt. tervet a fentiekben megfogalmazott módosításokkal elfogadja, a terület vízháztartását javító intézkedéseket (előzetes egyeztetés alapján) támogatja.) 			
Azon földrészletek magánszemély tulajdonosai,	- levél, és/v. email értesítés	igen	fórumon	Nem	

<p>amelyek a tervezési területen belül érintettek a jelölő élőhelyeket és fajokat és/vagy kiemelt természeti értéket és/vagy konfliktusforrást hordozó, természetvédelmi tervezés szempontjából legfontosabbnak ítélt területrészekben. (16 levél)</p>	<p>- kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum</p>	<p>(- Nem ritkák a vitáik a vadásztársasággal: éri őket vadkár, amiért nem panaszkodnak és kártérítést sem kapnak; szeretnék jó viszonyt kialakítani a vadászokkal, de közben a legeltetésüket folyamatos kritika éri.</p> <p>- Tudomásuk szerint a Hajdúhadházi Bocskai István Vadásztársaságnak nincs szántóföldje, ezért tőlük járnak át a vadak hozzájuk (Hajdúsámson, Geszteréd).</p> <p>- A honvédséggel mindig kiváló volt a viszony, de véleménye szerint az új bérlők elhanyagolják a területet.)</p>			<p>Természetvédelmi szempontból alkalmas, sőt még kívánatos is a gazdálkodás folytatása, a speciális honvédségi használat mellett. Mivel mind a túl-, mind az alullegetetés nyomai felfedezhetőek a területen, ezzel természetvédelmi szempontból muszáj szembenézni hosszabb távon. A gyepekárosodást meg kell előzni és az invazív fajok ellen fel kell lépni.</p> <p>A gyepegzálkodók és a vadgazdálkodók közötti feszültségek feloldása viszont nem tartozik a Natura 2000 fenntartási terv hatáskörébe.</p> <p>A Hajdúhadházi Bocskai István Vadásztársaság képviselője a társadalmi egyeztetés befejezte előtt elhagyta az egyeztetés helyszínéül szolgáló termet. (Ilyen módon több kérdésben nem kívánt reagálni és az előadott problémák, válaszok nagy részét sem ismerte meg.)</p>
<p>Hajdúhadházi Bocskai István Vadásztársaság</p>	<p>- levél, és/v. email értesítés - kifüggesztés - honlap - egyeztető fórum</p>	<p>igen</p> <p>(- Véleménye szerint a 269/2007-es jogszabály nem vonatkozik a honvédelmi és a vízügyi területekre. Érdeklődik, van-e valamilyen más jogszabályi háttér a gazdálkodásnak.</p> <p>- Másrészt a lőtér-legelő, mint különleges építmény szerepel mindenhol, így kérdezi, hogy mindenben a honvédelem tud csak, mint illetékes döntést hozni?</p>	<p>fórumon</p>	<p>Nem</p>	<p>A 269/2007. kormányrendelet gyepterületre vonatkozik, hatálya valóban nem terjed ki a honvédelmi vagyongazdálkodási területekre. A 275/2004. kormányrendelet a Natura 2000 területek összességére vonatkozik, így érvényes ezen a területen is.</p> <p>A szóban forgó terület nem 100%-ban van honvédségi kezelésben.</p> <p>Védett és bizonyos inváziós fajokra</p>

		<p>- Elmondja még, hogy jól ismeri a területet, 2003-2004-ben még sok kocsányos tölgyes volt Hajdúsámsonnál és Bökönynél, de ezek le lettek termelve, a helyükön pedig akác sarjadzik fel. Kérdezi, mi a természetvédelem célja ezekkel? Visszaszorítani inkább az akácot vagy megőrizni a maradék tölgyest?</p> <p>- Kérdezi, hogy a legeltetést, túllegeltetést vagy alullegettetést fogja-e valaki ellenőrizni a területen, mivel úgy gondolja, nekik, mint vadásztársaságnak is feladatuk az élőhely védelme. Javasolja szürkemarha és bivaly legeltetését a birka helyett.)</p>			<p>vonatkozó jogszabályok pedig szintén univerzális hatályúak.</p> <p>A koros tölgyesek megtartása fontos feladat, és ugyanolyan fontos stratégiai feladat lesz a tájidegen állományok visszaszorítása és az őshonos fajokkal való lecserélése.</p> <p>A kezelési javaslatokban is szerepel, hogy nem kizárólag a birkával történő legeltetés a támogatott (bár jelen pillanatban jellemzően juhot tartó bérlők vannak a területen, a vizes területeken a marhával történő legeltetés kimondottan kívánatos lenne). A tervkészítő elismeri, hogy vannak túllegeltetett részek a terület szőben forgó részén, részben ennek hozadéka az inváziós növényfajok terjedése is. Ezért a legeltetés koordinálása valóban nagyon fontos feladat, az aktuális bérleti viszonyok azonban jelenleg a természetvédelmen kívül álló kérdések. A terület túlnyomórészt állami terület, honvédelmi vagyongazdálkodásban van, és sajnos előfordulnak aszinkron folyamatok, mivel gazdálkodói, vadászati, honvédelmi és természetvédelmi kérdéseket kell folyamatosan összehangolni.</p>
--	--	--	--	--	---

A legfontosabb észrevételek, amelyek alapján a terv módosításra került:

A legfontosabb észrevételek a BAZ Megyei Kormányhivatal Bányászati Osztály, valamint a Felső-Tisza-vidéki Vízügyi Igazgatóság levélben közölt kritikai megjegyzései, amelyek fontosságuk miatt kivonatolva bekerültek a fenntartási tervbe, valamint a megalapozó dokumentáció mellékletébe. Ezeknek egy része alapján kisebb módosítások történtek a fenntartási tervben, a többi rész, mint különvélemény jelenik meg.

A terület egyik fő MH 5. Bocskai István Lövészdandár a megkeresésünkre megküldött válaszlevelében nem tett módosítási javaslatokat a Liget-legelő Natura 2000 fenntartási terv hiánypótlásának vonatkozásában.

AGRÁRMINISZTERIUM

Nyilatkozat

A HUHN21164 Liget-legelő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület Natura 2000 fenntartási terve megfelel az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet 4. §. (4) bekezdésben foglalt tartalmi és formai követelményeknek. A Natura 2000 fenntartási tervet a Natura 2000 fenntartási tervek Szakmai Bizottsága elfogadta.

A HUHN21164 Liget-legelő Natura 2000 területre vonatkozó fenntartási tervet, az agrárminiszter megbízásából, jóváhagyta:

Balczó Bertalan
természetvédelemért felelős helyettes államtitkár

Budapest, 2021. december „15.”